

Sveučilište u Zadru

Odjel za ekonomiju
Sveučilišni diplomski studij menadžmenta

Zadar, 2016.

Sveučilište u Zadru
Odjel za ekonomiju
Sveučilišni diplomski studij menadžmenta

Utjecaj ulaska Republike Hrvatske u Europsku Uniju na izvoz

Diplomski rad

Student/ica:

Šime Goić

Mentor/ica:

doc.dr.sc. Anita Peša

Zadar, 2016.

SADRŽAJ

Sažetak	4
1. UVOD	1
1.1. Problem istraživanja	1
1.2. Ciljevi i svrha istraživanja	1
1.3. Istraživačka pitanja	2
1.4. Struktura rada	2
1.5. Metodologija istraživanja	3
2. POJAM I METODE MJERENJA KONKURENTNOSTI NA NACIONALNOJ RAZINI. 4	
2.1. Pojam i povijesni razvoj koncepta konkurentnosti	4
2.2. BDP kao ključni pokazatelj konkurentnosti nacionalnog gospodarstva	7
2.3. Porterov dijamant konkurentnosti	8
2.4. Indikatori međunarodne konkurentnosti	12
3. KONKURENTNOST HRVATSKOG GOSPODARSTVA	14
3.1. BDP kao pokazatelj konkurentnosti hrvatskog gospodarstva	14
3.2. Indeks globalne konkurentnosti (GCI) kao mjerilo konkurentnosti hrvatskog gospodarstva	17
3.3. Indeks Svjetske banke kao mjerilo konkurentnosti hrvatskog gospodarstva	19
3.4. Ocjena konkurentnosti hrvatskog gospodarstva prema Porterovom dijamantu konkurentnosti	21
4. POTICANJE KONKURENTNOSTI I IZVOZNOG POTENCIJALA HRVATSKOG GOSPODARSTVA NA RAZINI EU	24
4.1. Aktivnosti poticanja konkurentnosti i izvoznih potencijala Republike Hrvatske sukladno Strategiji „Europa 2020“	24
4.2. Kohezijska politika EU i poticanje izvoza	28
4.2.1. Značaj europskih strukturnih fondova u poticanju izvoza	30
4.2.2. Značaj europskih kohezijskih fondova u poticanju izvoza	34
5. IZVOZNA KRETANJA U RH PRIJE I NAKON ULASKA U EU	37
5.1. Kvantitativni pokazatelji vrijednosti izvoza iz RH od 2001.-2012. godine	37
5.2. Kvantitativni pokazatelji vrijednosti iz RH od 2013.-2015. godine	38
5.3. Struktura izvoza u Republici Hrvatskoj	39
5.4. Usporedba kvantitativnih pokazatelja o izvozu RH prije i nakon ulaska u EU	41

5.5. Prikaz stope apsorpcije bespovratnih sredstava iz EU fondova u Republici Hrvatskoj i drugim članicama Europske unije	42
6. RASPRAVA I PREPORUKE ZA JAČANJE IZVOZNE KONKURENTNOSTI REPUBLIKE HRVATSKE.....	44
7. ZAKLJUČAK	51
LITERATURA.....	52
POPIS TABLICA.....	60
POPIS GRAFIKONA	60
POPIS SLIKA	60
Summary.....	61

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Šime Goić**, ovime izjavljujem da je moj **diplomski** rad pod naslovom **Utjecaj ulaska Republike Hrvatske u Europsku Uniju na izvoz** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, rujan.2016.

Sažetak

Izvoz je važna komponenta u ukupnom gospodarskom rastu i realizaciji konkurentskih prednosti te se iz tog razloga u istraživanju obrađuje utjecaj ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju na izvoz. Kako ulazak u Europsku uniju podrazumijeva ulazak na jedinstveno tržište zemalja članica EU, pretpostavlja se da je navedeni događaj utjecao na izvozna kretanja u RH. Međutim, primjenom F-testa nije dokazana statistički značajna veza između ulaska Republike Hrvatske u EU i vrijednosti izvoza. Istraživanjem je dokazano kako se hrvatska izvozna kretanja nisu statistički značajno povećala nakon ulaska u EU iz razloga što Hrvatska nije učinkovito iskoristila mogućnosti sufinanciranja putem bespovratnih sredstava iz fondova EU. Bespovratna sredstva usmjerena su na gospodarski oporavak i razvoj konkurentnosti te poticanje izvoza, a Hrvatska je po stopi iskorištenosti sredstava iz EU fondova na posljednjem mjestu u usporedbi s ostalim članicama EU. Preporuka je, dakle, sustavno osnaživati resursne temelje za učinkovitije iskorištavanje alociranih sredstava iz EU fondova, a to se osobito odnosi na edukaciju ljudskih resursa i učinkovitiju alokaciju financijskih sredstava potrebnih za vlastiti udio u financiranju projekata iz EU.

Ključne riječi: izvoz, konkurentnost, EU, RH, EU fondovi

1. UVOD

Europska unija je nadnacionalna institucija koja je utemeljena na četiri slobode, a to su sloboda kretanja ljudi, kapitala, robe i usluga unutar unutarnjih granica Unije. Sloboda kretanja roba, ljudi, usluga i kapitala unutar granica Europske unije povećava konkurentnost među pojedinim državama članicama, ali ujedno i znatno povećava tržište na kojem europski poslovni subjekti mogu poslovati. U navedenim okolnostima, kao primarno pitanje nameće se pitanje konkurentske prednosti poslovnih subjekata u Republici Hrvatskoj.

1.1. Problem istraživanja

Problematika uspješnosti izvoza zahtijeva prilagodbu gospodarstvenika zahtjevima Europske unije u pogledu standarda kvalitete proizvoda i usluga te odnosa cijene i kvalitete. Hrvatska svakako ima potencijalne za izvoz, i to u segmentu poljoprivrede i turizma (kroz nevidljivi izvoz), međutim nužna su značajna uloga u revitalizaciju proizvodnih djelatnosti kako bi se potencijali za izvoz u budućnosti povećali. Poduzetnicima – izvoznici se stoga predlaže okrupnjavanje u vidu klastera kako bi ojačali svoje financijske, tržišne i ljudske potencijale te pregovaračku moć na međunarodnom tržištu. Od ključnog značaja je ujedno i potpora različitih tijela javne vlasti kao što su Regionalne razvojne agencije i Ministarstvo gospodarstva.

Problem koji se istražuje u radu je utjecaj ulaska Hrvatske u EU na izvoz hrvatskih gospodarstvenika.

1.2. Ciljevi i svrha istraživanja

Ciljevi istraživanja su:

- Utvrditi pozitivne implikacije ulaska Hrvatske u EU u smislu poticanja izvoza
- Utvrditi negativne implikacije ulaska Hrvatske u EU u smislu poticanja izvoza

- Izvršiti horizontalnu analizu trendova u kretanju izvoza prije i nakon ulaska Hrvatske u EU
- Analizirati strukturu hrvatskog robnog izvoza s obzirom na faktorski sastav
- Opisati mjere poticanja izvoza od strane EU
- Definirati temeljne čimbenike za unaprjeđenje konkurentnosti hrvatskih poslovnih subjekata na međunarodnom tržištu
- Istražiti odnos između izvoznih kretanja i stope iskorištenosti sredstava iz EU fondova

Svrha istraživanja je utvrditi kako je ulazak Hrvatske u Europsku uniju utjecao na izvozna kretanja u hrvatskom gospodarstvu i spoznati koji su ključni čimbenici za unaprjeđenje konkurentnosti, a time i izvoznih aktivnosti poslovnih subjekata koji posluju u Republici Hrvatskoj.

1.3. Istraživačka pitanja

Istraživačka pitanja su:

- Koje su pozitivne implikacije ulaska Republike Hrvatske u EU s aspekta izvoza?
- Koje su negativne implikacije ulaska Republike Hrvatske u EU s aspekta izvoza?
- Kakvo je kretanje izvoza Republike Hrvatske u razdoblju prije i nakon ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju?
- Kakva je struktura hrvatskog robnog izvoza s obzirom na faktorski sastav?
- Na koji način Europska unija podupire razvoj izvoza u Republici Hrvatskoj?
- Koji su temeljni čimbenici unaprjeđenja konkurentnosti hrvatskog gospodarstva koji su ključni za povećanje izvoza RH u budućnosti?
- Kakav je odnos između izvoznih kretanja i stope iskorištenosti bespovratnih sredstava iz EU fondova u Republici Hrvatskoj?

1.4. Struktura rada

Rad se sastoji od pet poglavlja. U prvom poglavlju rada opisuje se pojam konkurentnosti i metode mjerenja konkurentnosti na nacionalnoj razini. Konkurentnost hrvatskog gospodarstva predmet je drugog poglavlja istraživanja. Konkurentnost na razini Republike Hrvatske ocjenjuje se primjenom BDP-a kao pokazatelja konkurentnosti, primjenom globalnog indeksa

konkurentnosti i WB indeksa Svjetske banke kao i putem Porterovog dijamanata konkurentnosti. Poticanje konkurentnosti i izvoznog potencijala na razini EU analizira se u trećem poglavlju rada. Krovni dokument iz kojeg proizlaze ciljevi konkurentnosti je „Europa 2020.“, a mjere poticanja konkurentnosti definirane su Kohezijskom politikom koja se realizira na temelju strukturnih i investicijskih fondova EU. U četvrtom poglavlju analiziraju se izvozna kretanja u hrvatskom gospodarstvu prije i nakon ulaska u Europsku uniju te se prikazuje stupanj iskorištenosti bespovratnih sredstava iz fondova EU kao jedan od važnih čimbenika koji povećava izvoznost konkurentnost gospodarstva. Peta cjelina je rasprava o postavljenim istraživačkim pitanjima u radu.

1.5. Metodologija istraživanja

Kako bi se postigli zadani ciljevi istraživanja, korišteni su sekundarni podaci. Sekundarni podaci prikupljeni su na temelju dostupne i relevantne, terecentne, znanstvene i stručne knjižne građe, znanstvenih i stručnih članaka u časopisima i online bazama podataka (scholar, SSRN, EBSCO, Researchgate) te na temelju relevantnih internetskih stranica DZS, HGK i dr. Kao metode analize podataka korištene su metode deskriptivne statistike, prvenstveno distribucije frekvencije i metoda inferencijalne statistike F-test.

Od znanstveno-istraživačkih metoda u radu korištene su metoda analize, sinteze, indukcije i dedukcije, deskripcije i komparacije. Analizom se predmet istraživanja raščlanjuje na jednostavnije misaone cjeline. Metoda analize, deskripcije i komparacije se koriste kako bi se prikazao teorijski i spoznajni okvir istraživanja. Pritom se autor referira na relevantne izvore istraživanja, na osnovu kojih generira ili izvodi vlastite zaključke metodom indukcije, dedukcije i sinteze.

Komparacija ili usporedba se koristila pri analizi kvantitativnih podataka o hrvatskom izvozu prije i nakon ulaska u EU. Indukcija se koristila kako bi se na temelju dva ili više pojedinačnih sudova donio opći sud pri analizi kvantitativnih podataka o hrvatskom izvozu, dok se dedukcija koristila kako bi se iz općih sudova i tvrdnji izveli pojedinačni (specifični) zaključci o izvozu Republike Hrvatske prije i nakon ulaska u Europsku uniju. U ovom dijelu rada, osobitu ulogu imala je primjena metode kauzalne indukcije, odnosno utvrđivanja uzročno-posljedičnih veza u trendovima kretanja izvoza iz Republike Hrvatske prije i nakon ulaska u EU. Metodom sinteze istraživačke spoznaje su povezane u novu misaonu cjelinu.

2. POJAM I METODE MJERENJA KONKURENTNOSTI NA NACIONALNOJ RAZINI

Pojam konkurentnosti ili kompetitivnosti dobiva sve veći značaj u suvremenom gospodarstvu i to na različitim razinama: na razini pojedinih poslovnih subjekata, regija ili na nacionalnoj razini. Stoga se pojam konkurentnosti može definirati na mikro, mezo i makro razini.

2.1. Pojam i povijesni razvoj koncepta konkurentnosti

„Konkurentnost je sposobnost postizanja uspjeha na tržištima koji omogućava visoko produktivno gospodarstvo i poboljšanje životnog standarda cjelokupnog stanovništva.“¹ Dakle, konkurentnost ili kompetitivnost se može definirati koncept koji proizlazi iz poslovne sposobnosti poslovnih subjekata, pojedinih industrijskih sektora ili nacionalne ekonomije da na određenim tržištima uspješnije plasira proizvode i usluge u odnosu na druge poslovne subjekte, industrijske sektore ili nacionalne ekonomije. Konkurentnost je ključni koncept u suvremenoj ekonomiji s obzirom da iz konkurentnosti gospodarstva na različitim razinama proizlazi i viša kvaliteta života zajednice. Cilj postizanja konkurentnosti je postizanje socio-ekonomskog napretka na razini društva.²

Iako je konkurentnost koncept od primarnog značaja u suvremenoj ekonomiji, prvi znanstveni interesi za konkurentnost datiraju iz 18. stoljeća. Ekonomisti Smith (1776.), Ricardo (1817.) te Sollow (1956.) sustavno su proučavali sastavnice konkurentnosti i načine njezina poticanja, dok je temelj suvremenog poimanja konkurentnosti postavio Porter.³

¹ Bejaković, P. (2004). *Labor Force Competitiveness in Croatia: status and problems*. Institut za javne financije, str. 32.

² Domac, J., Richards, K., Risović, S. (2005). Socio-economic drivers in implementing bioenergy projects. *Biomass and Bioenergy*, 28(2), 97-106. <raspoloživo na: http://www.abengoa-bioenergy.es/export/sites/abg_bioenergy/resources/pdf/anuncios/es/semana_5/fuente2.pdf>, [pristupljeno 20.06.2016.]

³ Anca, H. D. (2012). Literature review of the evolution of competitiveness concept. *Annals of the University of Oradea, Economic Science Series*, 21(1), 41-46. <raspoloživo na: <http://www.academia.edu/download/30870917/1st-issue-July-2012.pdf#page=41>>, [pristupljeno 21.06.2016.]

Smith i Ricardo definiraju konkurentnost putem teorije apsolutnih ili komparativnih prednosti. Teorija komparativnih prednosti predstavljala je značajan poticaj za razvoj međunarodne trgovine kao i za specijalizaciju na razini nacionalnih ekonomija. Komparativna prednost je prednost koja proizlazi iz specifičnosti resursa određene nacionalne ekonomije na osnovu kojih se određeni proizvodi i usluge u toj zemlji mogu proizvoditi po nižoj cijeni nego u drugim zemljama. Slikovito rečeno, Brazil može proizvesti kavu po znatno konkurentnijoj cijeni u odnosu na druge zemlje, dok primjerice Francuska može proizvesti vino po konkurentnoj cijeni od drugih zemalja. Teorija apsolutnih prednosti zagovara slobodnu trgovinu, budući da je sukladno istoj cjenovno prihvatljivije nabavljati robu koja se ne može proizvesti uz najniže troškove putem unutarnje i vanjske trgovine, a proizvoditi samo onu robu u čijoj proizvodnji, nacionalna ekonomija ima apsolutne prednosti.⁴ Teorija komparativnih ili apsolutnih prednosti objašnjava kako se nacionalne ekonomije trebaju specijalizirati za proizvodnju proizvoda koje mogu provesti uz najniže troškove proizvodnje, a ostale proizvode nabavljati putem međunarodne trgovine iz drugih zemalja.

Robert Solow definirao je čimbenike koji utječu na konkurentnost nacionalnih ekonomija putem Solovljeva modela rasta.⁵ U navedenom modelu, proizvod je uvjetovan trima čimbenicima, a to su kapital koji je uloženi u njegovu proizvodnju (K), broj zaposlenih koji je sudjelovao u realizaciji proizvoda (N) te stupanj tehnološkog razvoja (A). U Solovljevom modelu agregatna funkcija proizvodnje, a time i konkurentnost kao sposobnost uspješnijeg tržišnog plasmana od drugih poslovnih subjekata, industrijskih sektora ili nacionalnih ekonomija proizlazi iz funkcije kapitala, radne snage i tehnološkog napretka ili matematički izraženo:⁶

$$Y = f(K, A, N)$$

⁴ Kiragu, S. M. (2014). Assessment of challenges facing insurance companies in building competitive advantage in Kenya: A survey of insurance firms. *International journal of social sciences and entrepreneurship*, 1(11), 467-490. <raspoloživo na: http://www.ijssse.org/articles/ijssse_v1_i11_467_490.pdf>, [pristupljeno 16.06.2016.]

⁵ Durlauf, S. N., Kourtellos, A., Minkin, A. (2001). The local Solow growth model. *European Economic Review*, 45(4), 928-940. <raspoloživo na: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.32.5152&rep=rep1&type=pdf>>, [pristupljeno 12.06.2016.]

⁶ Ibid, str. 934.

Na temelju usporedbe modela konkurentnosti u djelima Smitha i Ricarda te Sollowa, može se zaključiti kako su se čimbenici koji utječu na konkurentnost gospodarstva značajno izmijenili u 20. u odnosu na 18. stoljeće. Naime, prve teorije o konkurentnosti uzimale su u obzir prvenstveno značaj prirodnih resursa kao čimbenika stjecanja komparativne prednosti, dok se u 20. stoljeću, model gospodarskog rasta, odnosno razvoja konkurentnosti temelji na stupnju razvoja tehnologije kao jednom od tri ključna čimbenika konkurentnosti. Na temelju navedenog zaključuje se kako je tehničko-tehnološki napredak u društvu uvjetovao značajne promjene u poimanju konkurentnosti gospodarstva.

Daljnji napredak gospodarstva i društva značajno je utjecao na promjenu u poimanju koncepta konkurentnosti. Tako se u suvremenom društvu fokus premješta s tradicionalnih, opipljivih čimbenika proizvodnje na nematerijalnu imovinu, odnosno intelektualni kapital kao temeljno sredstvo u ostvarenju konkurentne prednosti na tržištu. Razvoj društva ili ekonomije znanja u kojem neopipljive sastavnice; znanja, vještine i sposobnosti zaposlenika te strukturni i relacijski kapital imaju temeljnu ulogu u kreiranju konkurentne prednosti uvelike je uvjetovan brzim i snažnim razvojem informacijsko-komunikacijske tehnologije.⁷

S obzirom na raznolikost čimbenika koji su utjecali na razvoj konkurentnosti na mikro, mezo i makro razini kroz povijest, nije iznenađujuća činjenica da postoji velik broj modela mjerenja konkurentnosti te da interes ekonomista za definiranje čimbenika koji utječu na konkurentnost ne jenjava, već postaje sve aktualniji u 21. stoljeću. Danas je „koncept konkurentnosti vrlo širok, i obuhvaća čitav niz kvalitativnih i kvantitativnih čimbenika. Obuhvaća, kao osnovu, produktivnost, te veličinu i stopu promjena novostvorene vrijednosti pojedinih tvrtki, odnosno nacionalnog gospodarstva kao cjeline.“⁸

⁷ Kamukama, N., Ahiauzu, A., Ntayi, J. M. (2011). Competitive advantage: mediator of intellectual capital and performance. *Journal of intellectual capital*, 12(1), 152-164. <raspoloživo na: https://www.researchgate.net/profile/Joseph_Ntayi/publication/242336264_Competitive_advantage_Mediator_of_intellectual_capital_and_performance/links/0c9605205d8c1cdc44000000.pdf>, [pristupljeno 11.06.2016.]

⁸ Leko-Šimić, M. (2009). Međunarodna konkurentnost hrvatskog gospodarstva u okruženju tranzicijskih zemalja srednje i istočne Europe, 2009. <raspoloživo na: <http://oliver.efos.hr/nastavnici/mleko/clanci/int'lcompet99.doc>, 19.08.2013.>, [pristupljeno 12.06.2016.]

2.2. BDP kao ključni pokazatelj konkurentnosti nacionalnog gospodarstva

Jedna od definicija konkurentnosti glasi da je konkurentnost „sposobnost neke zemlje da dostigne visoke stope rasta BDP-a po glavi stanovnika.“⁹ BDP je temeljni indikator koji se koristi u izračunu konkurentnosti na razini nacionalne ekonomije, kao i temeljni makroekonomski pokazatelj uopće s obzirom da ukazuje na sposobnost nacionalnog gospodarstva da generira novostvorenu vrijednost u određenom vremenskom razdoblju koje uobičajeno iznosi godinu dana. BDP je indikator koji se izračunava na temelju sljedećih sastavnica: osobna potrošnja (C), investicije (I), javna ili državna potrošnja (G), neto izvoz (se izračunava kao razlika između izvoza i uvoza, odnosno kao E-M).¹⁰ Formula za izračun BDP-a glasi:¹¹

$$Y = C + I + G + (E - M)$$

Kao indikator za mjerenje konkurentnosti na razini nacionalnog gospodarstva koristi se BDP *per capita*. Na temelju BDP-a *per capita* se izračunava prosperitet i produktivnost pojedinih nacionalnih ekonomija, te se uspoređuje standard, odnosno kvaliteta života građana.¹²

Iako je BDP jedan od primarnih pokazatelja na temelju kojih se uspoređuje konkurentnost na nacionalnoj razini, radi se o pokazatelju koji može dovesti korisnike u zabludu ukoliko se ne koristi i horizontalna analiza BDP-a odnosno ukoliko se ne spozna trend rasta ili pada stope BDP-a *per capita* u pojedinoj nacionalnoj ekonomiji. Naime, ukoliko se izostavi analiza na temelju stope rasta/pada BDP-a, neizbježno se dolazi do zaključka da su zemlje s većim BDP-om *per capita* ujedno i zemlje s višom stopom stvaranja dodatne vrijednosti. Međutim, to ne

⁹ Dragičević, M. (2012.) Konkurentnost – projekt za Hrvatsku. Uvod u konkurentnost. Zagreb: Školska knjiga, str. 19.

¹⁰ Jurčić, L. (2010). Financijska kriza i fiskalna politika. *Ekonomski pregled*, 61(5-6), 317-334. <raspoloživo na: <http://hrcak.srce.hr/file/85872>>, [pristupljeno 19.06.2016.]

¹¹ Ibid, str. 318.

¹² Porter, M. E., Delgado, M., Ketels, C., Stern, S. (2008). Moving to a new global competitiveness index. *The global competitiveness report, 2009*, 43-63. <raspoloživo na: https://www.researchgate.net/profile/Christian_Ketels/publication/252899841_Moving_to_a_New_Global_Competitiveness_Index/links/02e7e529ee40410b3f000000.pdf>, [pristupljeno 22.06.2016.]

mora biti istina što potvrđuju i pokazatelji prema kojima nacionalna gospodarstva u razvoju bilježe višu stopu rasta od razvijenih gospodarstava svijeta (npr. zemlje Azijski tigrovi).¹³

Na temelju vertikalne i horizontalne analize nacionalnih ekonomija putem BDP-a dobije se matrica s četiri kvadranta:¹⁴

- Zemlje s niskom apsolutnom vrijednošću BDP-a *per capita* i niskom stopom rasta BDP-a
- Zemlje s niskom apsolutnom vrijednošću BDP-a *per capita* i visokom stopom rasta BDP-a
- Zemlje s visokom apsolutnom vrijednošću BDP-a *per capita* i niskom stopom rasta BDP-a
- Zemlje s visokom apsolutnom vrijednošću BDP-a *per capita* i visokom stopom rasta BDP-a.

Ukoliko se BDP koristi kao indikator za usporedbu konkurentnosti različitih zemalja, ispravno ga je koristiti na prethodno opisan način.

2.3. Porterov dijamant konkurentnosti

Klasične teorije o konkurentnosti naglašavale su značaj komparativnih prednosti kao apsolutnih prednosti koje jedna zemlja ima u odnosu na druge, i to na temelji naslijeđenih atributa kao što su prirodni resursi. Porter, autor suvremene teorije o konkurentnosti, naglašava kao komparativna i konkurentska prednost nisu sinonimi. Naime, konkurentska prednost se odnosi na sposobnost tvrtke, industrijskog sektora ili nacionalne ekonomije da realizira višu novostvorenu vrijednost u odnosu na druge na temelju kombiniranja četiriju ključna čimbenika, a to su:¹⁵

¹³ Fagerberg, J., Srholec, M., Knell, M. (2007). The competitiveness of nations: Why some countries prosper while others fall behind. *World development*, 35(10), 1595-1620. <raspoloživo na: <http://www.academia.edu/download/31205489/FagerbergSrholecKnellWD07.pdf>>, [pristupljeno 23.06.2016.]

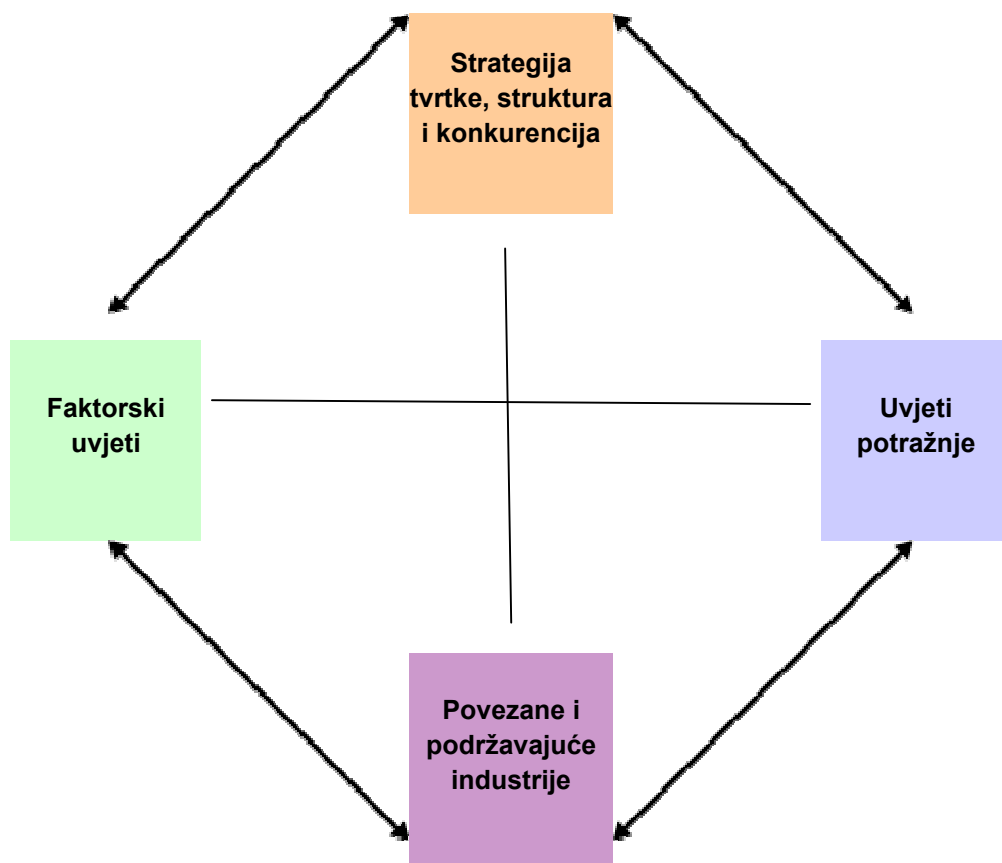
¹⁴ Ibid, str. 1597.

¹⁵ Lovrinčević, Ž., Mikulić, D., Rajh, E. (2008). Usporedba metodologija mjerenja konkurentnosti nacionalnog gospodarstva i položaj Hrvatske. *Ekonomski pregled*, 59(11), 603-645. <raspoloživo na: https://www.researchgate.net/profile/Edo_Rajh/publication/27216767_USPOREDBA_METODOLOGIJA_MJERENJA_KONKURENTNOSTI_NACIONALNOG_GOSPODARSTVA_I_POLOZAJ_HRVATSKE/links/02e7e530b12fcf1a18000000.pdf>, [pristupljeno 24.06.2016.]

- mogućnost prodaje na globalnom tržištu (izvoz),
- mogućnost privlačenja investicija (lokacija),
- mogućnost prilagodbe gospodarstva i
- mogućnost stvaranja i povećanja raspoloživog dohotka.

Porter je stava da se konkurentna prednost na nacionalnoj razini može ostvariti na temelju brojnih čimbenika, kao što su visokostručni i visokospecijalizirani ljudski potencijal, snažna tehnološka baza i baza znanja, potpora javnog sektora i kultura. Porter se koristi dijagramom u obliku dijamanta kako bi ilustrirao determinante konkurentne prednosti na nacionalnoj razini (slika 1).

Slika 1. Porterov dijamant konkurentnosti

Izvor: obrada autora prema Smit, A. J. (2010). The competitive advantage of nations: is Porter's Diamond Framework a new theory that explains the international competitiveness of countries. *Southern African Business Review*, 14(1), 105-130.

Na temelju Porterova dijamenta konkurentnosti zaključuje se da su čimbenici konkurentnosti na razini nacionalne ekonomije faktorski uvjeti; strategija tvrtke, struktura i konkurencija, uvjeti potražnje te povezane i podržavajuće industrije. Između navedenih čimbenika konkurentnosti postoji međusobna povezanost.¹⁶

Faktorski uvjeti su u tradicionalnim teorijama konkurentnosti vezani uz naslijeđene prednosti kao što su povoljna lokacija ili bogatstvo prirodnih resursa, no Porter osim naslijeđenih prepoznaje i značaj stečenih čimbenika koji utječu na jačanje konkurentnosti. Faktorski uvjeti se stoga dijele na ljudske resurse, fizičke resurse, resurse znanja, kapitalne resurse i infrastrukturne resurse.¹⁷ Porter dijeli faktorske uvjete na osnovne i napredne uvjete. Uvjeti koji ne zahtijevaju značajna ulaganja nazivaju se osnovnim faktorskim uvjetima, dok u napredne faktorske uvjete spadaju čimbenici koji zahtijevaju ulaganja i inovacijske sposobnosti. Takvi uvjeti su ujedno specijalizirani faktorski uvjeti koji imaju primarnu važnost u osiguranju dugoročno održive konkurentske prednosti zemlje.¹⁸

Potražnja je iznimno važan čimbenik održive konkurentnosti na nacionalnoj razini. Uvjete potražnje u Porterovom modelu konkurentnosti definirao je 1961. godine autor Linder koji je prvi put objasnio značajke intraindustrijske trgovine te je naveo kako zemlje sa sličnom razinom BDP-a imaju slične uzorke potražnje.¹⁹ Porter naglašava kako je osim same veličine lokalne potražnje, od iznimne važnosti i sofisticiranost, odnosno zahtjevnost potražnje na lokalnom tržištu, budući da su zahtjevi kupaca temeljni čimbenici koji utječu na proces razvoja proizvoda i usluga u suvremenom gospodarstvu. Na temelju navedenog zaključuje se kako su Porterovi uvjeti potražnje snažan čimbenik u kreiranju konkurentske prednosti, budući da:²⁰

- veća lokalna potražnja inicira iznimno ulaganje resursa tvrtki u proizvodnju određenih proizvoda, odnosno pružanje u odnosu na strane tvrtke što postupno dovodi do uske

¹⁶ Rugman, A. M., Oh, C. H., Lim, D. S. (2012). The regional and global competitiveness of multinational firms. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 40(2), 218-235. <raspoloživo na: <http://www.henley.ac.uk/web/FILES/international-business-and-strategy/2012 - JAMS - Rugman et al - The regional and global competitiveness of multinational firms.pdf>>, [pristupljeno 24.06.2016.]

¹⁷ Smit, A. J. (2010). Op.cit., str. 105-130.

¹⁸ van Wyk, J. (2010). Double diamonds, real diamonds: Botswana's national competitiveness. *Academy of Marketing Studies Journal*, 14(2), 55. <raspoloživo na: <http://www.alliedacademies.org/articles/amsjvol14no2-2010.pdf#page=61>>, [pristupljeno 25.06.2016.]

¹⁹ Hallak, J. C. (2010). A product-quality view of the linder hypothesis. *The Review of Economics and Statistics*, 92(3), 453-466. <raspoloživo na: http://www.mitpressjournals.org/doi/pdfplus/10.1162/rest_a_00001>, [pristupljeno 26.06.2016.]

²⁰ Ibid, str. 455.

specijalizacije i stjecanja konkurentske prednosti lokalnih tvrtku u odnosu na inozemnu konkurenciju. Stečena specijalizacija esencijalan je preduvjet u uspješnom osvajanju inozemnih tržišta;

- Visoki zahtjevi kupaca potiču značajna ulaganja poslovnih subjekata u kvalitetu finalnih proizvoda i usluga što također potiče nacionalnu konkurentnost i povećava potencijale za uspjeh na međunarodnom tržištu;
- Sofisticirano lokalno tržište je poticaj da lokalne tvrtke anticipiraju globalne trendove.

Strategija, struktura i priroda konkurencije u određenoj nacionalnoj ekonomiji treći su značajan čimbenik koji utječe na konkurentsku prednost nacionalne ekonomije. Strategija i struktura tvrtki uvelike su uvjetovane okruženjem na nacionalnoj razini. Tako između poslovnih sektora u različitim zemljama postoje značajne sustavne razlike koji uvjetuju načine tržišnog natjecanja, a samim time i stupanj konkurentske prednosti na razini pojedinih industrijskih sektora. Savršena tržišna struktura, odnosno tržišna konkurencija je osobito važan čimbenik u osiguranju dugoročno održive konkurentske prednosti zemalja.²¹ Snažnija konkurencija na lokalnoj razini potiče poslovne subjekte na ulaganja u podizanje razine kvalitete proizvoda i usluga te na kontinuirano inoviranje. Može se, dakle, zaključiti kako lokalna konkurencija potiče globalnu konkurentnost.

U suvremenoj ekonomskoj teoriji se intenzivno raspravlja o lokaciji kao izvoru konkurentske prednosti.²² Lokacija rezultira specijalizacijom koja rezultira održivom konkurentskom prednošću kao temeljnim izvorom konkurentske prednosti zemalja. Specijalizacija je uvjetovana prirodom resursa i ekonomijom razmjera. Povezani i podržavajući industrijski klasteri kao posebna odrednica nacionalne konkurentske prednosti imaju značajnu ulogu u poticanju konkurentnosti zemalja. Klasteri predstavljaju okruženje u kojem se stvaraju preduvjeti za učenje, inovacije i uspješnije upravljanje produktivnošću. Klasteri pružaju podršku specijaliziranih dobavljača, osiguravaju okrupnjavanje u industriji i pomoć pri prelijevanju znanja. Postoje empirijska istraživanja o geografskoj koncentraciji resursa (kapitala, rada i tehnologije) koji utječu na konkurentnost na određenoj gospodarskoj razini.

²¹ Porter, M. E. (2000). Location, competition, and economic development: Local clusters in a global economy. *Economic development quarterly*, 14(1), 15-34. <raspoloživo na:

https://www.researchgate.net/profile/Jane_Farmer/publication/12761451_Research_into_practice/links/0c96052ca17c41b163000000.pdf>, [pristupljeno: 26.06.2016.]

²² Ibid, str. 18.

2.4. Indikatori međunarodne konkurentnosti

Na međunarodnoj razini se koristi više indikatora za mjerenje konkurentnosti, a to su: Indeks globalne konkurentnosti (GCI); Indeks poslovne konkurentnosti (BCI); Indeks lakoće poslovanja Svjetske banke (WB), Indeks ekonomskih sloboda (HF) te indikator izvozne konkurentnosti.²³

Indeks globalne konkurentnosti (*eng. global competitiveness indeks -GCI*) je indeks na temelju kojeg Svjetski ekonomski forum evaluira globalnu konkurentnost zemalja od 2004. godine. Navedeni indeks integrira makroekonomske i mikroekonomske aspekte konkurentnosti. Cilj indeksa je evaluirati sposobnost nacionalnih ekonomija da osiguraju visoke razine prosperiteta za svoje građane što je uvjetovano učinkovitošću uporabe resursa na nacionalnoj razini. Čimbenici na osnovu kojih se generira vrijednost GCI indeksa su rad institucija, stupanj razvijenosti infrastrukture, stabilnost makroekonomskog okvira, zdravstveni i obrazovni sustav, kvaliteta sustava visokog školstva, učinkovitost tržišnih mehanizama i tržišta rada, razvijenost financijskih tržišta, stupanj eksploatacije dostupne tehnologije, veličina domaćeg i međunarodnog tržišta te stupanj sofisticirane proizvodne tehnologije kao i inovacijska sposobnost.²⁴

Indeks poslovne konkurentnosti (*eng. Business competitiveness index- BCI*) koristi se za mjerenje i analizu temeljne konkurentne sposobnosti velikog broja zemalja u komparativnom kontekstu. Cilj indeksa je rangiranje konkurentnosti pojedinih zemalja na temelju identifikacije snaga i slabosti pojedinih industrijskih grana, te determiniranja konkurentnosti istih u međunarodnom okruženju. Ujedno se pružaju informacije o temeljnim izvorima konkurentnosti i procesu ekonomskog razvoja. Autor indeksa je Michael E. Porter.²⁵

²³ Bezić, H. (2008). Tehnološka politika i konkurentnost. Rijeka: Sveučilište u Rijeci, Ekonomski fakultet Rijeka, str. 42-53.

²⁴ Porter, M. E., Delgado, M., Ketels, C., Stern, S. (2008). Moving to a new global competitiveness index. *The global competitiveness report, 2009*, 43-63. <raspoloživo na: https://www.researchgate.net/profile/Christian_Ketels/publication/252899841_Moving_to_a_New_Global_Competitiveness_Index/links/02e7e529ee40410b3f000000.pdf>, [pristupljeno: 26.06.2016.]

²⁵ Porter, M. E. (2004). Building the microeconomic foundations of prosperity: Findings from the business competitiveness index. *World Competitiveness Report, 2005*. <raspoloživo na: <http://courses.wcupa.edu/rbove/eco343/030compecon/general%20compar/030900compet3.pdf>>, [pristupljeno 25.06.2016.]

Indeks *lakoće poslovanja* ili WB (eng. *World bank*) indeks nije tradicionalni indeks kojim se mjere svi aspekti konkurentnosti, ali je njegova uloga značajna s obzirom da ocjenjuje potencijal ekonomije u privlačenju investicija što je bitan aspekt konkurentnosti na nacionalnoj razini. Ovim se indeksom evaluira klima 189 zemalja u pogledu privlačenja investicija, a temeljni kriteriji na temelju kojih se rangira *lakoća poslovanja* su mogućnosti pokretanja posla, proces dobivanja građevinskih dozvola, proces uvođenja komunalnih priključaka, proces registracije nekretnina, proces dobivanja bankovnih kredita, porezna politika, međunarodna trgovina, ugovorno poslovanje i proces rješavanja problema insolventnosti.²⁶ Ukupne ekonomske slobode, definirane kao višestruka prava i slobode, mogu se kvantificirati kao indeks većeg broja elemenata, a te su slobode: sloboda poslovanja, sloboda trgovine, porezna sloboda, sloboda od države, monetarna sloboda, sloboda ulaganja, financijska sloboda, sloboda od korupcije i sloboda rada.²⁷

U praksi se primjenjuje veći broj indeksa izvozne konkurentnosti s obzirom da je mogućnost izvoza jedna od četiri ključne komponentne ukupne konkurentnosti (vidi str. 7). Konkurentnost izvoza pojedine zemlje moguće je mjeriti kao udio izvoza pojedine nacionalne ekonomije u ukupnom izvozu na globalnoj razini; kao omjer između vrijednosti ukupnog izvoza i ukupnog uvoza na razini nacionalne ekonomije ili kao udio vrijednosti izvoza i uvoza u ukupnom BDP-u na razini nacionalne ekonomije.²⁸ Relativna pokrivenost uvoza izvozom izračunava se na razini pojedinih industrijskih sektora tako da se pokrivenost uvoza izvozom na razini sektora podijeli sa pokrivenošću (omjerom) uvoza i izvoza na nacionalnoj razini. Na temelju opisanog indeksa izvozne konkurentnosti ocjenjuje se je li konkurentnost pojedinih industrijskih sektora na prosječnoj razini (=1), na iznadprosječnoj razini u odnosu na nacionalnu izvoznu konkurentnost (>1) ili na ispodprosječnoj razini u odnosu na nacionalnu izvoznu konkurentnost (<1).²⁹ Na temelju prikaza različitih indeksa izvozne konkurentnosti zaključuje se kako se radi o isključivo kvantitativnim parametrima na osnovu kojih se može procijeniti vrijednost izvozne konkurentnosti na nacionalnoj ili sektorskoj razini, no ne mogu se donijeti zaključci o prirodi okruženja koji su doveli do određenog stupnja izvozne konkurentnosti (supoptimalnog ili optimalnog).

²⁶ World bank group – doing business. <raspoloživo na: <http://www.doingbusiness.org/rankings>>, [pristupljeno 25.06.2016.]

²⁷ Bezić, H. op.cit., str. 48.

²⁸ Saboniene, A. (2015). Lithuanian export competitiveness: comparison with other Baltic States. *Engineering Economics*, 62(2). <raspoloživo na: <http://158.129.0.15/index.php/EE/article/viewFile/11617/6300>>, [pristupljeno 16.06.2016.]

²⁹ Bezić, H. op.cit., str. 49.

3. KONKURENTNOST HRVATSKOG GOSPODARSTVA

Ocjena konkurentnosti hrvatskog gospodarstva donosi se na temelju analize kretanja BDP-a, te putem GCI indeksa konkurentnosti hrvatskog gospodarstva te WB indeksa konkurentnosti Svjetske banke. Ujedno se prikazuje Porterov dijament konkurentnosti na primjeru hrvatskog gospodarstva.

3.1. BDP kao pokazatelj konkurentnosti hrvatskog gospodarstva

U tablici 1 prikazuje se BDP kao pokazatelj konkurentnosti hrvatskog gospodarstva.

Tablica 1. BDP kao pokazatelj konkurentnosti hrvatskog gospodarstva

Godina	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.
Stopa rasta/pada BDP-a	4,9	5,1	2,1	-6,9	-2,3	-0,2	-2,2	-0,9	-0,4	1,6

Izvor: obrada autora na temelju Statističkih ljetopisa od 2006.-2015. godine

Analiza kretanja stope rasta/pada BDP-a ukazuje na činjenicu da je hrvatsko gospodarstvo bilježilo rast od 2006. do 2008. godine, a 2008. rast je počeo polagano usporavati. Od 2009. do 2014. godine hrvatsko gospodarstvo je bilježilo kontinuiran pad vrijednosti BDP-a, a najdrastičniji pad od -6,9% zabilježen je 2009. godine. Gospodarski rast od 1,6% zabilježen je 2015. godine.

Na temelju pada BDP-a u razdoblju od 2009. do 2014. godine zaključuje se kako je u hrvatskom gospodarstvu došlo do snažnog prelijevanja negativnih utjecaja globalne gospodarske krize, koji su dodatno produbili strukturne probleme u hrvatskom gospodarstvu. Značajni strukturni problemi hrvatskog gospodarstva koji su prepreka snažnijem gospodarskom rastu i razvoju konkurentnosti su neravnoteža između ponude i potražnje na tržištu rada, visokih vanjskih obveza, pada izvoznih rezultata, visoke zaduženosti poduzeća i brzog rasta duga opće države. Uz sve navedeno, nužno je istaknuti kako je vrijednost hrvatskog izvoza daleko manja od izvoznih potencijala države.³⁰ Na temelju podataka o strukturnim problemima hrvatskog gospodarstva, zaključuje se kako je u Republici Hrvatskoj

³⁰ Europska komisija (2015). Izvješće za Hrvatsku 2015. s detaljnim preispitivanjem o sprječavanju i ispravljanju makroekonomskih neravnoteža. <raspoloživo na: http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2015/cr2015_croatia_hr.pdf>, [pristupljeno 27.06.2016.]

potrebno provesti proces restrukturiranja javnih poduzeća te restrukturiranje javnog sektora s ciljem jačanja konkurentnosti.

Kako bi se stekao cjelovitiji dojam o utjecaju BDP-a na konkurentnost hrvatskog gospodarstva, u tablici 2 se prikazuje usporedba stope kretanja BDP-a u Republici Hrvatskoj i drugim tranzicijskim zemljama (Češkoj, Slovačkoj, Sloveniji, Mađarskoj i Poljskoj).

Tablica 2. Stopa kretanja BDP-a u RH u usporedbi s ostalim tranzicijskim zemljama od 2009. do 2014. godine

Godina/Stopa rasta/pada BDP-a	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	Prosjek
Republika Hrvatska	-6,9	-2,3	-0,2	-2,2	-0,9	-0,4	-2,15
Češka	-4,8	2,3	2	-0,8	-0,7	2,00	0,00
Slovačka	-5,3	4,8	2,7	1,6	1,4	2,4	1,27
Slovenija	-7,8	1,2	0,6	-2,6	-1	2,6	-1,17
Mađarska	-6,6	0,8	1,8	-1,5	1,5	3,6	-0,07
Poljska	2,6	3,7	4,8	1,8	1,7	3,4	3,00

Izvor: obrada autora prema [http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:Real_GDP_growth_2004%E2%80%9314_\(%25_change_compared_with_the_previous_year;_average_2004%E2%80%9314\)_YB15.png](http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:Real_GDP_growth_2004%E2%80%9314_(%25_change_compared_with_the_previous_year;_average_2004%E2%80%9314)_YB15.png), [pristupljeno 28.06.2016.]

Na temelju usporedbe kretanja BDP-a u Republici Hrvatskoj i drugim tranzicijskim zemljama u razdoblju od 2009.-2014. godine zaključuje se kako su se sva tranzicijska gospodarstva osim poljskog 2009. godine suočila sa drastičnim stopama pada BDP-a, no jednako tako je evidentno kako su se gospodarstva drugih zemalja brže oporavila od negativnih utjecaja globalne ekonomske krize, dok je poljsko i slovačko gospodarstvo u promatranom razdoblju čak zabilježilo i rast. Usporedba stope rasta/pada BDP-a u Hrvatskoj i ostalim tranzicijskim zemljama upućuje na zaključak kako su strukturni problemi hrvatskog gospodarstva imali znatno veći utjecaj na pad BDP-a u odnosu na prelijevanje negativnih učinaka globalne gospodarske krize, odnosno strukturni problemi su razlog zbog kojeg se hrvatsko gospodarstvo sporije oporavljalo od utjecaja gospodarske krize. Na temelju podataka u tablici 2 zaključuje se kako su analizirana tranzicijska gospodarstva znatno konkurentnija od hrvatskog gospodarstva, a taj se zaključak osobito odnosi na poljsko gospodarstvo. Poljsko gospodarstvo je konkurentnije od gospodarstva RH primarno zbog uspješnije provedbe

strukturnih reformi, ali i zbog geografske blizine te gospodarske povezanosti s razvijenim njemačkim gospodarstvom.

BDP *per capita* je pokazatelj na temelju kojeg se mogu donijeti zaključci o kvaliteti života, odnosno životnom standardu stanovništva u pojedinim nacionalnim ekonomijama. S obzirom da konkurentnost gospodarstva nije cilj sama po sebi, već se konkurentnost potiče kako bi se stanovništvu osigurala adekvatna kvaliteta života, u tablici 3 je prikazana usporedba BDP-a *per capita* u Hrvatskoj i drugim tranzicijskim zemljama, točnije Češkoj, Slovačkoj, Sloveniji, Mađarskoj i Poljskoj 2012. i 2013. godine. BDP *per capita* u analiziranim tranzicijskim zemljama izražen je kao relativna vrijednost u odnosu na BDP u zemljama EU – 28 (za zemlje EU 28 vrijedi da je BDP *per capita* jednak vrijednosti 100).

Tablica 3. BDP *per capita* u RH i drugim tranzicijskim zemljama 2012. i 2013. godine (u %)

Godina/BDP per capita kao relativni udio BDP-a u zemljama EU 28	2012.	2013.	Rast/pad
Republika Hrvatska	61	61	0
Češka	82	82	0
Slovačka	74	75	0,5
Slovenija	82	82	0
Mađarska	65	66	0,5
Poljska	76	79	3

Izvor: obrada autora prema [http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:Real_GDP_growth_2004%E2%80%9314_\(%25_change_compared_with_the_previous_year:_average_2004%E2%80%9314\)_YB15.png](http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:Real_GDP_growth_2004%E2%80%9314_(%25_change_compared_with_the_previous_year:_average_2004%E2%80%9314)_YB15.png), [pristupljeno 28.06.2016.]

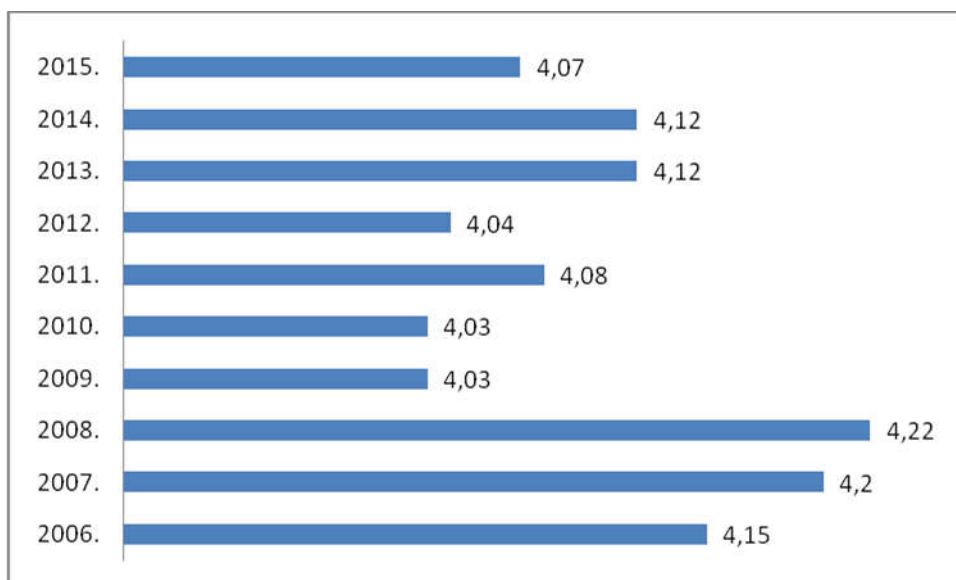
Na temelju pokazatelja BDP-a *per capita* u Republici Hrvatskoj i drugim analiziranim tranzicijskim zemljama zaključuje se kako je životni standard građana u Republici Hrvatskoj bio najniži u promatranom razdoblju te je iznosio tek 61% životnog standarda građana u zemljama EU – 28. Najvišu stopu BDP-a *per capita* zabilježile su Slovenija i Češka (82% životnog standarda građana u zemljama EU -28), dok je najviši rast BDP-a *per capita* od 3% zabilježen u Poljskoj. Na temelju usporedbe trendova rasta/pada BDP-a u tranzicijskim zemljama i BDP-a *per capita* zaključuje se kako je Republika Hrvatska zemlja s niskom razinom novostvorene vrijednosti koja je od 2009. do 2014. bila suočena s dodatnim padom novostvorene vrijednosti. Najrazvijenije tranzicijske zemlje prema kriteriju BDP-a *per capita*

su Češka i Slovenija, dok najviši rast BDP-a bilježi Poljska. Stoga se upravo Poljska može ocijeniti kao zemlja koja je razvila najbolje predispozicije za snažan gospodarski rast i konkurentnost.

3.2. Indeks globalne konkurentnosti (GCI) kao mjerilo konkurentnosti hrvatskog gospodarstva

Indeks globalne konkurentnosti hrvatskog gospodarstva u razdoblju od 2006.-2015. godine prikazan je grafikonom 1.

Grafikon 1. Indeks globalne konkurentnosti hrvatskog gospodarstva od 2006.-2015. godine

Izvor: obrada autora prema <http://www.tradingeconomics.com/croatia/competitiveness-index>, [pristupljeno 28.06.2016.]

Kako bi se pokazatelji GCI na primjeru hrvatskog gospodarstva mogao adekvatno protumačiti, važno je znati da je najveća vrijednost GCI indeksa vrijednost 7.³¹ GCI indeks hrvatskog gospodarstva je u promatranom razdoblju bio najviše ocijenjen 2008. godine, te je u razdoblju od 2006. do 2008. godine bilježio rast, a potom pad na vrijednost od 4,03 2009. i

³¹ Strand, R., Freeman, R. E. (2015). Scandinavian cooperative advantage: The theory and practice of stakeholder engagement in Scandinavia. *Journal of business ethics*, 127(1), 65-85. <raspoloživo na: http://www.academia.edu/download/32824154/2013_JBE-Scandinavian_Cooperative_Advantage_by_Strand_Freeman_with_Erratum.pdf>, [pristupljeno 13.06.2016.]

2010. godine. Značajniji rast GCI indeksa zabilježen je 2013. i 2014. godine da bi 2015. Vrijednost GCI indeksa za Hrvatsku iznosila 4,07. Prosječan GCI indeks Republike Hrvatske u razdoblju od 2006. do 2015. godine iznosio je 4,1.

Konkurentnost gospodarstva Republike Hrvatske se u prosjeku nalazila na 77. mjestu od ukupno 140 zemalja uključenih u analizu.³² Kretanje GCI indeksa ukazuje na stagnaciju gospodarstva koja je rezultat nedostatne motivacije u procesu provedbe strukturnih reformi gospodarstva koje su od ključnog značaja za osiguranje dugoročnog stabilnog i održivog gospodarskog rasta i konkurentnosti. Ukoliko se GCI indeks hrvatskog gospodarstva raščlani na pojedine sastavnice dolazi se do zaključka da je u Republici Hrvatskoj ostvareno poboljšanje na razini transparentnosti i kvalitete rada institucija, u području zdravstvenog sektora i primarnog obrazovnog sektora, efikasnosti tržišta dobara i usluga te tržišta rada. Zabilježen je i rast na području primjene sofisticiranih poslovnih rješenja kao i bolji stupanj tehnološke opremljenosti. Međutim, ključni kriterij u osiguranju napretka konkurentnosti hrvatskog gospodarstva zabilježili su pad u promatranom razdoblju. To se posebice odnosi na ocjenu makroekonomskog okruženja, inovacijskih sposobnosti hrvatskog gospodarstva, veličinu tržišta, visoko obrazovanje i infrastrukturu.³³

Kako bi se unaprijedila konkurentnost hrvatskog gospodarstva koje se trenutno nalazi u fazi stagnacije, ključna su ulaganja inovacije i zaštitu prava intelektualnog vlasništva. Kako bi se navedeni cilj uspješno realizirao, potrebno je organizirati sustavnu suradnju između javnog i privatnog sektora. Ipak, najveći razlog zbog kojeg hrvatsko gospodarstvo bilježi stagnaciju u pogledu konkurentnosti proizlazi iz neprovedbe strukturnih reformi s ciljem smanjenja troškova državne uprave kao i smanjenja iznimno visokih parafiskalnih nameta. Strukturnu reformu važno je provesti i u obrazovnom sektoru kako bi se učinkovito podigla razina inovacijske sposobnosti hrvatskog gospodarstva s obzirom na visok stupanj jaza između obrazovnih kurikuluma i potreba na tržištu rada koji dodatno otežava već prisutan problem strukturne nezaposlenosti. Opći zaključak je da Hrvatska bilježi stagnaciju i zaostajanje upravo u područjima koja su od vitalnog značaja za osiguranje dugoročno održive

³² Viškovi, A., Franki, V. (2015). Status of croatia's energy sector framework. Progress, potential, challenges, and recommendations. *Thermal science*, 19(3), 751-770. <raspoloživo na: <http://thermalscience.vinca.rs/pdfs/papers-2015/TSCI141208073V.pdf>>, [pristupljeno 10.06.2016.]

³³ Nacionalno vijeće za konkurentnost (2015.) <raspoloživo na: <http://www.konkurentnost.hr/Default.aspx?art=557&sec=36>>, [pristupljeno 08.06.2016.]

konkurentne prednosti.³⁴ Na temelju usporedbe tranzicijskih zemalja prema GCI indeksu može se zaključiti kako je Hrvatska prema stupnju konkurentnosti bliža zemljama kao što su Bugarska i Albanija, nego razvijenijim tranzicijskim zemljama poput Poljske ili Češke.³⁵ Kako bi se postigla konvergencija hrvatskog gospodarstva prema razvijenijim gospodarstvima u EU potrebna su ulaganja u stabilnost makroekonomskog okruženja, razvoj inovacija i iskorištenje tržišnih, a osobito izvoznih potencijala kao i ulaganja u visoko obrazovanje koje je usklađeno s potrebama tržišta rada.

3.3. Indeks Svjetske banke kao mjerilo konkurentnosti hrvatskog gospodarstva

Analiza lakoće poslovanja u Republici Hrvatskoj u 2015. i 2016. godini na temelju WB indeksa Svjetske banke prikazana je u tablici 4.

Tablica 4. Analiza lakoće poslovanja u Republici Hrvatskoj 2015. i 2016. godine (WB indeks Svjetske banke)

Kriterij ocjene	2016.	2015.	Promjena
Pokretanje poslovanja	83	86	-3
Izdavanje građevinskih dozvola	129	127	2
Opskrba električnom energijom	66	63	3
Registracija nekretnina	60	67	-7
Odobranje kredita	70	61	9
Zaštita interesa manjinskih dioničara	29	27	2
Porezna politika	38	38	0
Međunarodna trgovina	1	1	0
Ugovorno poslovanje	10	9	1
Rješavanje problema insolventnosti	59	57	2

Izvor: Doing business. <raspoloživo na: <http://www.doingbusiness.org/data/exploreconomies/croatia/>>, [pristupljeno 19.06.2016.]

³⁴ Vedriš, M. (2012). Croatia on the threshold of the European Union: A challenge or a problem competitiveness or how to be better. *Ekonomika preduzeća*, 60(5-6), 248-260. <raspoloživo na: <http://scindeks-clanci.ceon.rs/data/pdf/0353-443X/2012/0353-443X1206248V.pdf>>, [pristupljeno 09.06.2016.]

³⁵ Ibid, str. 259.

Ukupna vrijednost WB indeksa o lakoći poslovanja Svjetske banke za 2015. godinu iznosila je 39, a u 2016. godini 40.³⁶

U 2015. godini Republika Hrvatska je olakšala poslovanje promjenama u regulativi tržišta rada. Ta se promjena konkretno odnosi na promjene vezane uz ugovore u radu i uvođenje fleksibilnijih oblika zapošljavanja, kao što je zapošljavanje bez zasnivanja radnog odnosa. Pokretanje poslovanja olakšano je smanjenjem cijena usluga javnih bilježnika. Znatno je olakšan proces ishodovanja građevinskih dozvola, budući da su smanjeni zahtjevi i naknade za građevinske dozvole te je ubrzan postupak provedbe završne građevinske inspekcije koja se provodi prije otvaranja objekta.

Porezna politika je važan aspekt poslovanja koji je u Republici Hrvatskoj 2015. reformiran na način koji poduzetnicima otežava poslovanje. Naime, središnja vlast je podigla stopu obveznih doprinosa za zdravstveno osiguranje te je uvećan iznosi doprinosa za Hrvatsku gospodarsku komoru. Proces obračuna poreza na dodanu vrijednost postao je administrativno zahtjevniji jer su uvedeni detaljniji zahtjevi u pogledu ispune obrazaca za obračun.

Međunarodna trgovina je najslabiji aspekt hrvatskog gospodarstva, budući da Hrvatska nije uspješno iskoristila vlastite izvozne potencijale. Ipak, u 2015. godini, država je implementirala elektronski carinski sustav kao bi olakšala proces međunarodne trgovine.³⁷ Takvi administrativni potezi svakako nisu esencijalan poticaj izvozu³⁸, no pojednostavljuju proces međunarodne trgovine i smanjuju transakcijske troškove u međunarodnom trgovinskom poslovanju.

U 2016. su poduzete daljnje mjere fleksibilizacije tržišta rada. Naime, eliminirani su zahtjevi za prekvalifikacijom ili dodjelom alternativnih radnih mjesta zaposlenicima prije nego što se proglase tehnološkim viškom.

³⁶ Qureshi, Z., Diaz-Sanchez, J. L., Varoudakis, A. (2015). The post-crisis growth slowdown in emerging economies and the role of structural reforms. *Global Journal of Emerging Market Economies*, 7(2), 179-200. <raspoloživo na: http://cerdi.org/uploads/sfCmsNews/html/2847/Varoudakis_9_septembre_2014.pdf>, [pristupljeno 18.06.2016.]

³⁷ Vukasović, M. (2015). Implementacija NCTS sustava u carinski sustav Republike Hrvatske. Zagreb: Fakultet prometnih znanosti, str. 32. <raspoloživo na: <https://zir.nsk.hr/islandora/object/fpz:116/datastream/PDF/download>>, [pristupljeno 17.06.2016.]

³⁸ Ključni potezi u poticanju izvoza su poticanje stabilnog makroekonomskog okruženja s naglaskom na smanjenje parafiskalnih nameta, poticanje inovacija i proširenje tržišnih potencijala na temelju suradnje javnog i privatnog sektora.

3.4. Ocjena konkurentnosti hrvatskog gospodarstva prema Porterovom dijamantu konkurentnosti

Za razliku od prethodno predstavljenih modela za ocjenu konkurentnosti hrvatskog gospodarstva, Porterov dijamant konkurentnosti predstavlja kvalitativan pristup ocjeni konkurentnosti hrvatskog gospodarstva na temelju analize faktorskih uvjeta, uvjeta potražnje, strategije tvrtke, strukture i konkurencije u pojedinim industrijskim sektorima te na temelju kriterija podržavajućih industrija.

Faktorski uvjeti u Republici Hrvatskoj dijele se na naslijeđene i stečene faktorske uvjete. Naslijeđeni faktorski uvjeti su povoljan geoprometni položaj, bogatstvo vodnih resursa, očuvanost okoliša, izvori nafte na tri nalazišta, Jadransko more kao značajan prirodni resurs, šumsko bogatstvo te rudno bogatstvo u fondu zaliha nemetalnih mineralnih sirovina. Izniman prirodni resurs, odnosno naslijeđeni faktorski uvjet za razvoj konkurentnosti hrvatskog gospodarstva predstavlja i velik broj zaštićenih prirodnih područja na području RH.³⁹ Ljudski resursi značajan su naslijeđeni faktorski uvjet za razvoj konkurentnosti. Pod ovim pojmom se podrazumijeva isključivo kvantiteta radno aktivnog stanovništva, ne i njihova kvalificiranost. U Republici Hrvatskoj, kao i u brojnim drugim zemljama u Europskoj uniji, prisutan je problem starenje stanovništva⁴⁰, što znači da se na dugoročnoj razini očekuje drastično smanjenje radnog kontingenta stanovništva kao čimbenika stjecanja konkurentnosti. Navedena situacija na prvi je pogled oprečna aktualnom problemu visoke nezaposlenosti u RH, ali se radi o problemu kojim je potrebno sustavno upravljati u okvirima obiteljske politike i politike zapošljavanja. Resursi znanja, kapitalni resursi i infrastrukturni resursi u Republici Hrvatskoj mogu se ocijeniti iznimno nepovoljnima. Naime, u Republici Hrvatskoj je prisutan problem jaza između potreba tržišta rada i kurikuluma obrazovnih ustanova što posljedično pojačava problem strukturne nezaposlenosti.⁴¹ S druge strane, Hrvatska nije cjenovno konkurentna za visoko kvalitetne domicilne stručnjake (npr. u polju medicine,

³⁹ Božić, I. (2015). Prirodni resursi i hrvatsko gospodarstvo. Pula: Fakultet ekonomike i turizma Dr. Mijo Mirković, str. 28. <raspoloživo na: <https://zir.nsk.hr/islandora/object/unipu:263/datastream/PDF/download>>, [pristupljeno 02.06.2016.]

⁴⁰ Peračković, K., Pokos, N. (2015). U starom društvu–Neki sociodemografski aspekti starenja u Hrvatskoj. *Društvena istraživanja-Časopis za opća društvena pitanja*, (1), 89-110. <raspoloživo na: <http://hrcak.srce.hr/file/204100>>, [pristupljeno 03.06.2016.]

⁴¹ Bečić, M. (2014). Značaj obrazovanja na tržištu rada prema ekonomskoj teoriji. *Ekonomska misao i praksa*, (1), 213-232.<raspoloživo na: <http://hrcak.srce.hr/file/182465>>, [pristupljeno 04.06.2016.]

inženjerstva, IT tehnologije) te je suočena s problemom odljeva mozgova.⁴² Na temelju navedenog može se zaključiti kako su resursi znanja na temelju kojih se gradi inovacijska sposobnost nacionalne ekonomije nedostatni. Kapitalni resursi u Republici Hrvatskoj također se mogu ocijeniti neadekvatnima. Investicijska klima nije pogodna za privlačenje domicilnih ili inozemnih stranih ulaganja zbog visokih poreznih opterećenja i nestabilnog pravnog okruženja u državi.⁴³ Jednako tako, tržište kapitala kao eksterni izvor financiranja poduzetničkih pothvata nije dovoljno razvijeno, odnosno ima marginalnu ulogu u poticanju poslovnih projekata. Mala i srednja poduzeća osobito su suočena s problemom akumuliranja dostatne količine kapitala za pokretanje poslovanja, budući da teško stječu povjerenje banaka kao primarnih izvora financiranja u hrvatskom gospodarstvu. Kako bi se umanjili problemi malih poduzetnika, pokrenute su inicijative financiranja putem Hrvatske banke za obnovu i razvoj te mreže poslovnih anđela.⁴⁴

Infrastrukturni resursi u Republici Hrvatskoj nisu jednako razvijeni u različitim regijama Republike Hrvatske. Naime, dosadašnji se infrastrukturni razvoj u Republici Hrvatskoj temeljio na monocentričnom razvoju oko urbanih centara koji su bili okosnica u razvoju gospodarstva u doba industrijalizacije i urbanizacije.⁴⁵ Danas se teži policentričnom razvoju i ujednačenom razvoju svih geografskih područja u RH, a kako bi se taj cilj postigao nužna su ulaganja u izgradnju i obnovu infrastrukturnih resursa kao čimbenika u razvoju konkurentnosti.

Uvjeti potražnje nisu osobito poticajni s obzirom da je hrvatsko tržište relativno malo. Osim veličine lokalnog tržišta, ograničavajući čimbenik na strani potražnje je i slabija kupovna moć lokalnog stanovništva u odnosu na stanovništvo razvijenijih zemalja u Europskoj uniji.

⁴² Tomić, C. H., Pleše, B. (2013). Skilled mobility as a challenge for Croatian diaspora and migration policies. *Skilled migration and development practices*, 80. <raspoloživo na: <http://infoscience.epfl.ch/record/198498/files/SkilledMigrationDevelopmentPractices-2014.pdf#page=81>>, [pristupljeno: 26.06.2016.]

⁴³ Dritsaki, C., Stiakakis, E. (2014). Foreign direct investments, exports, and economic growth in Croatia: A time series analysis. *Procedia Economics and Finance*, 14, 181-190. <raspoloživo na: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2212567114007011>>, [pristupljeno 23.06.2016.]

⁴⁴ Širola, D., Iskra, V. (2014). Analiza sustava poticanja poduzetništva na europskoj, hrvatskoj i lokalnoj razini. *Zbornik Veleučilišta u Rijeci*, 2(1), 139-162. <raspoloživo na: <http://hrcak.srce.hr/file/190379>>, [pristupljeno 23.06.2016.]

⁴⁵ Koprić, I. (2010). Criterion for the evaluation of the rationality of the local and regional self-government territorial organization. *Riznica*, 5(12), 40-47. <raspoloživo na: http://bib.irb.hr/datoteka/554842.IK_teritorijalnaorganizacija.pdf>, [pristupljeno 24.06.2016.]

Međutim, stupanj zahtjevnosti i sofisticiranosti zahtjeva kupaca se može ocijeniti visokim s obzirom na činjenicu da je Hrvatska otvorena ekonomija i aktivni sudionik u procesima globalizacije i liberalizacije tržišta.

Struktura i priroda konkurencije u Republici Hrvatskoj uvelike je uvjetovana državnim utjecajem. Naime, konkurentnost pojedinih industrijskih sektora u Republici Hrvatskoj dugi je niz godina umjetno održavana putem sustava državnih potpora sektorske i horizontalne prirode. Navedeni sustav potpora često je pružao utočište tržišno neefikasnim poslovnim subjektima ili gospodarskim sektorima te ih stavljao u povoljniji položaj u odnosu na tržišne konkurente. Primjer utjecaja državnih potpora na opstanak poduzeća su državne potpore sektoru brodogradnje.⁴⁶ Kako bi se eliminirali utjecaji državnih potpora na tržišne strukture, u Europskoj uniji je zabranjena dodjela državnih potpora pojedinim industrijskim sektorima. U brojnim industrijskim sektorima, poslovni subjekti u Republici Hrvatskoj suočeni su s potrebom privatizacije i restrukturiranja poduzeća kako bi se postigao povoljan učinak rasta lokalne konkurencije na međunarodnu konkurentnost zemlje.

U Republici Hrvatskoj prepoznat je značaj **podržavajućih struktura** o osiguranju konkurentske prednosti. Tako se potiče osnivanje klastera u kojima se udružuju poslovni subjekti iz pojedinih djelatnosti kako bi se zajedničkim nastupom na tržištu ostvarila specijalizacija putem razmjene znanja i iskustava te ekonomija obujma putem međusobne podjele resursa između sudionika klastera. Okrupnjavanje u klastere osobito je značajno za poticanje regionalnog razvoja te za osnaživanje malih i srednjih poduzeća koja nemaju dostatnu snagu za samostalan izlazak na tržište, odnosno koja ne mogu samostalno stvoriti izvozne potencijale. Geografska koncentracija resursa kao izvor konkurentske prednosti osobito je prepoznata u području poljoprivrede i turizma Republike Hrvatske.⁴⁷

⁴⁶ Perić Hadžić, A., Karačić, T. (2014). Restrukturiranje hrvatske brodogradnje u kontekstu pristupanja Europskoj Uniji. *Pomorski zbornik*, 47(1.), 121-132. <raspoloživo na: <http://hrcak.srce.hr/file/178132>>, [pristupljeno 17.06.2016.]

⁴⁷ Kesar, O., Ferjanić, D. (2010). Key aspects of managing successful wine tourism development in times of global economic crisis—a case of Croatia. *Acta turistica*, 22(1), 99-131. <raspoloživo na: <http://hrcak.srce.hr/file/105331>>, [pristupljeno 16.06.2016.]

4. POTICANJE KONKURENTNOSTI I IZVOZNOG POTENCIJALA HRVATSKOG GOSPODARSTVA NA RAZINI EU

Temeljni strateški dokument iz kojeg proizlazi cilj poticanja konkurentnosti na razini jedinstvenog tržišta Europske unije je Strategija „Europa 2020.“. Značajnu ulogu u poticanju konkurentnosti gospodarstva Europske unije ima kohezijska politika kojoj je jedan od ciljeva osigurati sve nužne preduvjete za poticanje izvozne konkurentnosti EU. Financijska potpora u realizaciji kohezijske politike EU proizlazi iz strukturnih i kohezijskih fondova te iz paradigme o poticanju lokalnog ekonomskog razvoja putem ustroja funkcionalnih regija i klastera. Funkcionalne regije i klasteri imaju osobito važnu ulogu u poticanju izvozne konkurentnosti na jedinstvenom tržištu EU, ali i u razvoju međunarodne trgovine s trećim zemljama.⁴⁸

4.1. Aktivnosti poticanja konkurentnosti i izvoznih potencijala Republike Hrvatske sukladno Strategiji „Europa 2020“

Europska unija je u strategiji „Europa 2020.“ izradila niz preciznih preporuka i smjernica za poticanje konkurentnosti i izvoznih potencijala hrvatskog gospodarstva. Smjernice se osobito odnose na smanjivanje zaduženosti u korporativnom sektoru te osiguranje daljnjeg procesa liberalizacije tržišta. Konkurentnost i izvozni potencijal hrvatskog gospodarstva potrebno je potaknuti i putem modernizacije i informatizacije rada javne uprave. Važna zadaća javnog sektora odnosi se na proces reforme tržišta rada u smjeru razvoja fleksibilnosti⁴⁹ te povećanja učinkovitosti aktivnih mjera zapošljavanja. Provedba navedenih mjera ima sinergijski učinak na unaprjeđenje poslovnog okruženja u hrvatskom gospodarstvu što je važan preduvjet u poticanju razvoja izvozne konkurentnosti hrvatskog gospodarstva.⁵⁰

⁴⁸ Đokić, I. (2014). Regional Development and Globalisation: Best Practices. *Privredna kretanja i ekonomska politika*, 23(2 (135)), 91-101. <raspoloživo na: <http://hrcak.srce.hr/file/198534>>, [pristupljeno 24.06.2016.]

⁴⁹ Fleksibilnost je pojam koji se odnosi na sigurnost zapošljivosti, a ne sigurnost radnog mjesta kojim se Europska unija u cjelini planira dugoročno prilagoditi dinamičnim i promjenjivim uvjetima u poslovnom okruženju na globalnoj razini. Više u: Perin, V. (2013). Strukovno obrazovanje i tržište rada: koncept fleksibilnosti. *Život i škola: časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja*, 59(30), 147-154. <raspoloživo na: <http://hrcak.srce.hr/file/194913>>, [pristupljeno 29.06.2016.]

⁵⁰ Babić, Z. (2012). Aktivna politika tržišta rada: europski kontekst i hrvatska praksa. *Socijalna ekologija: časopis za ekološku misao i sociološka istraživanja okoline*, 21(1), 31-52. <raspoloživo na: <http://hrcak.srce.hr/file/117566>>, [pristupljeno 24.04.2016.]

Temeljne mjere i aktivnosti vezane uz poticanje konkurentnosti i jačanje izvoznog potencijala Republike Hrvatske sukladno Strategiji Europa 2020. prikazane su na slici 2.

Slika 2. Mjere i aktivnosti vezane uz poticanje konkurentnosti i jačanje izvoznog potencijala Republike Hrvatske

Izvor: National reforme programme, <raspoloživo na: http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2014/nrp2014_croatia_en.pdfhttp://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2014/nrp2014_croatia_en.pdf>, [pristupljeno 23.05.2016.]

Visok stupanj zaduženosti korporativnog sektora predstavlja iznimno otegotnu okolnost u razvoju konkurentnosti i izvoznih potencijala na razini hrvatskog gospodarstva kao cjeline. u razdoblju gospodarske krize nastao je problem nelikvidnosti u korporativnom sektoru koji je blokirao nesmetani tijek poslovanja fizičkih i pravnih osoba u RH. Kako bi se problem rastuće nelikvidnosti sanirao, izglasan je Zakon o financijskom poslovanju i predstečajnoj nagodbi⁵¹ kojem je cilj osigurati učinkovitu sanaciju i restrukturiranje insolventnih poduzeća.

Problem nedovoljno razvijene i nepoticajne investicijske klime uvjetuje nedostatna investicijska ulaganja u gospodarski oporavak te poticanje konkurentnosti i izvoznih potencijala što je opisanom u Porterovom dijamantu konkurentnosti hrvatskog gospodarstva. Investicijski ciklusi imaju pozitivan učinak na agregatnu ponudu i potražnju. Niska stopa

⁵¹ Zakon o financijskom poslovanju i predstečajnoj nagodbi, Narodne novine br. 108/12, 144/12, 81/13. i 112/13.

investicija u RH može se objasniti i putem načela akceleratora prema kojem porast obujma proizvodnje uzrokuje porast investicija i suprotno.⁵² Kako bi se poboljšala investicijska klima u Republici Hrvatskoj, identificirane su administrativne i regulatorne prepreke investiranju te je izmijenjen zakonski okvir vezan uz investicijsko poslovanje.

Primarni cilj vezan uz poslovno okruženje u Republici Hrvatskoj je poboljšanje investicijske klime. S tim ciljem osnovana je Radna skupina koja identificira prepreke razvoju investicijske klime, uklanja administrativne i regulatorne prepreke investiranju i nadzire rad javnih institucija koje sudjeluju u procesu privlačenja i provedbe investicija. Važni aspekti u poticanju investicijske klime se odnose na smanjenje broja i visine ukupnih parafiskalnih nameta te digitalizacija i povezivanje službe Katastra i zemljišno-knjižne službe.⁵³ Poticanje investicija nezamislivo je bez transparentnog i stabilnog pravnog okruženja u poslovanju. Republika Hrvatska ne osigurava investitorima dugoročnu stabilnost u pogledu pravne regulative što značajno doprinosi averziji investitora prema ulaganju u hrvatsko gospodarstvo. Pravno okruženje je usko vezano uz političko okruženje koje je iznimno nestabilno u aktualnim uvjetima pada Vlade RH 2016. godine.

Potencijal za poticanje konkurentnosti i izvoznog potencijala hrvatskog gospodarstva u velikoj je mjeri uvjetovan pristupom eksternim izvorima financiranja. Navedeni izvori financiranja nisu dostupni malim i srednjim poduzećima koja se često nazivaju „motorom razvoja“ hrvatskog gospodarstva te je iz tog razloga pokrenuta subvencionirana kreditna linija Hrvatske banke za obnovu i razvoj koja se provodi u suradnji s poslovnim bankama. HBOR je osobito usmjeren na (su)financiranje poduzeća koja se bave proizvodnom djelatnošću, imaju potencijal generiranja novih radnih mjesta te su u svojem poslovanju orijentirana na izvoz proizvoda i usluga na međunarodno tržište.⁵⁴

Kvaliteta, transparentnost i ažurnost rada javne uprave značajna je za iskorištavanje izvoznih potencijala, a time i za podizanje razine konkurentnosti u gospodarstvu RH. S obzirom na težnju poticanja socio-ekonomskog razvoja koja počinje od lokalne razine koja je u

⁵² Eklund, J. E. (2013). Theories of investment: a theoretical review with empirical applications. In *Swedish Entrepreneurship Forum*. <raspoloživo na: http://entreprenorskapsforum.se/wp-content/uploads/2013/03/WP_22.pdf>, [pristupljeno 29.04.2016.]

⁵³ National reforme programme, <raspoloživo na: http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2014/nrp2014_croatia_en.pdf>, [pristupljeno 23.05.2016.]

⁵⁴ Rajsman, M., Petričević, N., Marjanović, V. (2013). Razvoj malog gospodarstva u Republici Hrvatskoj. *Ekonomski Vjesnik/Econviews: Review of contemporary business, entrepreneurship and economic issues*, 26(1), 250-262. <raspoloživo na: <http://hrcak.srce.hr/file/159509>>, [pristupljeno 17.05.2016.]

neposrednom kontaktu s lokalnom zajednicom, nužno je osigurati samoodrživost lokalne samouprave putem procesa fiskalne decentralizacije.⁵⁵ Zadatak lokalne samouprave je stvoriti preduvjete za optimalno iskorištavanje komparativnih i konkurentskih prednosti na lokalnoj razini. Lokalnu samoupravu moguće je modernizirati samo ukoliko se osigura potrebna razina kompetentnosti javnih službenika u pogledu upravljanja lokalnim ekonomskim razvojem te putem racionalizacije troškova putem objedinjenih službi (npr. službe zajedničke nabave). Jedna od mogućnosti za racionalizaciju troškova lokalne samouprave je *outsourcing* dijela pratećih usluga koje navedena razina vlasti osigurava.⁵⁶

Stabilnost, pravednost i učinkovitost pravosudnog sustava ključni su čimbenici u uspješnom procesu podizanja izvozne konkurentnosti Republike Hrvatske. Način funkcioniranja pravosudnog sustava od iznimne je važnosti za poticanje domicilnih i privlačenje stranih investicija u hrvatsko gospodarstvo. Pravosudni sustav ima osobitu ulogu u suzbijanju problema mita u korupcije kojima je hrvatsko gospodarstvo izloženo. S obzirom na činjenicu da korupcija iskrivljava savršenu tržišnu konkurenciju i protupravno dovodi pojedine poslovne subjekte u povlašteniji tržišni položaj u odnosu na konkurenciju⁵⁷, s ciljem razvoja transparentnog gospodarstva koje posluje po fer tržišnim pravilima, ključna je uloga pravosuđa u suzbijanju pojave mita i korupcije. Za suzbijanje mita i korupcije u hrvatskom gospodarstvu ustrojeni su i posebni policijski odjeli, USKOK i PNUSKOK.⁵⁸

U suvremenom gospodarstvu sve veći primat u kreiranju konkurentne prednosti i izvoznih potencijala nacionalne ekonomije imaju različiti oblici nematerijalne imovine koji su rezultat ulaganja znanja, vještina i sposobnosti ljudskih resursa. Navedeni trendovi rezultiraju potrebom intenzivnog ulaganja u istraživanje i razvoj u hrvatskom gospodarstvu. Ulaganje u istraživanje i razvoj potrebno je osigurati u znanstvenoj zajednici, a temelj ulaganja u istraživanje i razvoj treba biti snažnija povezanost i suradnja između znanstvenog i poslovnog

⁵⁵ Koprić, I. (2010). Prijedlozi za reformu lokalne i regionalne samouprave u Hrvatskoj. *Hrvatska i komparativna javna uprava*, 10(4), 941-958. <raspoloživo na: <http://hrcak.srce.hr/file/199574>>, [pristupljeno 29.05.2016.]

⁵⁶ Girth, A. M., Hefetz, A., Johnston, J. M., Warner, M. E. (2012). Outsourcing public service delivery: Management responses in noncompetitive markets. *Public Administration Review*, 72(6), 887-900. <raspoloživo na: https://www.researchgate.net/profile/Amir_Hefetz/publication/260415126_Outourcing_Public_Service_Delivery_Management_Responses_in_Noncompetitive_Markets/links/553e04780cf29b5ee4bcf6cd.pdf>, [pristupljeno 29.05.2016.]

⁵⁷ Alexeev, M., Song, Y. (2013). Corruption and product market competition: An empirical investigation. *Journal of Development Economics*, 103, 154-166. <raspoloživo na: <http://www.ipc.umich.edu/working-papers/pdfs/ipc-103-alexeev-song-corruption-product-market-competition.pdf>>, [pristupljeno 27.05.2016.]

⁵⁸ Brnas, D. (2015). Politička i ekonomska okruženja kao kriminogeni potencijal za razvijanje organiziranog kriminala. *JAHR-European Journal of Bioethics*, 6(12), 353-366. <raspoloživo na: <http://hrcak.srce.hr/file/226487>>, [pristupljeno 26.05.2016.]

sektora. Kontinuirana suradnja između znanstvenog i poslovnog sektora u Republici Hrvatskoj postiže se na temelju osnivanja Znanstvenih centara izvrsnosti. Financiranje ulaganja u istraživanje i razvoj u Republici Hrvatskoj osigurava se putem Hrvatske zaklade za znanost kao tijela koje odobrava financiranje pojedinih znanstvenih projekata.⁵⁹

4.2. Kohezijska politika EU i poticanje izvoza

Kohezijska politika je temeljna investicijska politika na razini Europske unije koja je usmjerena ka smanjenju gospodarskog, društvenog i teritorijalnog dispariteta na području Unije. Značaj kohezijske politike može se ilustrirati činjenicom da sredstva za realizaciju iste čine čak trećinu ukupnog proračuna Europske unije.⁶⁰ Kohezijska politika Europske unije ima za cilj osiguran ujednačen, homogen i ravnomjeran razvoj različitih područja EU, a često se naziva i regionalnom politikom EU. Provedbom Kohezijske politike osigurava se smanjenje regionalnih razlika s obzirom na gospodarske i društvene odrednice razvoja. Ujednačenje i harmonizacija procesa razvoja na unutarnjem tržištu EU provodi se kako bi se osigurala konkurentnost država članica na jedinstvenom tržištu Europske unije te kako bi se osnažila konkurentna pozicija Europske unije u međunarodnoj trgovini s trećim zemljama, odnosno zemljama nečlanicama EU.⁶¹

Proces proširenja Europske unije predstavlja osobit izazov u ispunjenju ciljeva Kohezijske politike Europske unije. Naime, proces proširenja Unije rezultira pristupanjem slabije razvijenih zemalja u jedinstveno tržište EU te je stoga nužno osigurati konvergenciju, odnosno približavanje ili konvergenciju socio-ekonomskih prilika u novopridruženim članicama EU prema socio-ekonomskim prilikama u razvijenijim zemljama EU, konkretno

⁵⁹ National reforme programme, <raspoloživo na: http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2014/nrp2014_croatia_en.pdf>, [pristupljeno 23.05.2016.]

⁶⁰ Mohl, P. (2016). *Empirical Evidence on the Macroeconomic Effects of EU Cohesion Policy*. Springer Fachmedien Wiesbaden, str. 16. <raspoloživo na: https://books.google.hr/books?id=wPkgDAAAQBAJ&pg=PA1&lpg=PA1&dq=cohesion+policy+one+third+of+EU+budget&source=bl&ots=8yzdXLO3qt&sig=_JN8OoX6BRTDfpekZ9vIr1Mazk4&hl=en&sa=X&ved=0ahUKEwjNoYzilt_NAhXM1xoKHO02AhsQ6AEIVjAJ#v=onepage&q=cohesion%20policy%20one%20third%20of%20EU%20budget&f=false>, [pristupljeno 24.05.2016.]

⁶¹ Basile, R., Castellani, D., Zanfei, A. (2008). Location choices of multinational firms in Europe: The role of EU cohesion policy. *Journal of International Economics*, 74(2), 328-340. <raspoloživo na: https://www.researchgate.net/profile/Roberto_Basile/publication/234046549_JIE_2008_-_Basile_Castellani_Zanfei/links/02bfe50e86b07e865d000000.pdf>, [pristupljeno 24.05.2016.]

prema gospodarskim i društvenim uvjetima u zemljama EU-15.⁶² Jedino sustavnom primjenom Kohezijske politike moguće je postići konvergencijske ciljeve, ojačati konkurentnost i zapošljavanje te potaknuti međuregionalnu suradnju na jedinstvenom tržištu EU.⁶³

Poticanje konvergencije prema razvijenim zemljama članicama Europske unije, jačanje konkurentnosti i zapošljavanja te jačanje međuregionalne suradnje usmjereno je na širenje tržišnih potencijala slabije razvijenih europskih regija i ostvarenje njihovih ukupnih izvoznih potencijala. Kohezijska politika EU osobito je usmjerena na restrukturiranje industrijskih sektora i revitalizaciju ruralnih područja u kojima je zapuštena tradicija poljoprivredne proizvodnje. Poticanjem industrijskog rasta u urbanim područjima i revitalizacijom ruralnih prostora putem poljoprivrede, ruralnog turizma i ulaganje u obnovljive izvore energije ujedno se potiče uspješno iskorištenje resursa pojedinih regija EU s ciljem jačanja konkurentnosti i izvoza. Kohezijska politika EU osmišljena je s ciljem dugoročnog održivog regionalnog razvoja koji uzima u obzir pitanja kao što su učinkovito upravljanje klimatskim promjenama, ulaganje u energetske opskrbe te suočavanje s globalizacijskim procesima.⁶⁴

Instrumenti kojima se realizira Kohezijska politika EU su Europski strukturni fondovi i Europski kohezijski fondovi. Klasifikacija europskih fondova koji se koriste kao alati za realizaciju Kohezijske politike EU prikazana je u tablici 5.

⁶² Barca, F., McCann, P., Rodríguez-Pose, A. (2012). The case for regional development intervention: place-based versus place-neutral approaches. *Journal of regional science*, 52(1), 134-152. <raspoloživo na: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1467-9787.2011.00756.x/full>>, [pristupljeno 03.06.2016.]

⁶³ Ibid, str. 135.

⁶⁴ Tvrđon, M. (2012). Cohesion policy, convergence and regional disparities: The case of the European Union. *WSEAS transactions on business and economics*, 9(2), 89-99. <raspoloživo na: <http://www.wseas.us/e-library/transactions/economics/2012/53-827.pdf>>, [pristupljeno 04.06.2016.]

Tablica 5. Klasifikacija europskih strukturnih i investicijskih fondova

Europski strukturni i investicijski fondovi		
Kohezijska politika		
Kohezijski fond	Strukturni fondovi	
	Europski fond za regionalni razvoj	Europski socijalni fond
Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj	Europski fond za pomorstvo i ribarstvo	

Izvor: obrada autora prema Basile, R., Castellani, D., Zanfei, A. (2008). Location choices of multinational firms in Europe: The role of EU cohesion policy. *Journal of International Economics*, 74(2), 328-340. <raspoloživo na: https://www.researchgate.net/profile/Roberto_Basile/publication/234046549_JIE_2008_-_Basile_Castellani_Zanfei/links/02bfe50e86b07e865d000000.pdf>, [pristupljeno 24.05.2016.]

Na temelju tablice 5 zaključuje se kako se kohezijska politika realizira putem kohezijskih i strukturnih fondova. Kohezijski fondovi mogu se podijeliti na Europski poljoprivredni fond i Fond za ruralni razvoj dok se strukturni fondovi mogu podijeliti na Europski fond za regionalni razvoj, Europski socijalni fond i Europski fond za pomorstvo i ribarstvo.

Strukturni fondovi i Kohezijski fond EU u službi su Kohezijske politike EU kojoj je cilj ujednačen razvoj unutar Europske unije. Iz ovih se fondova stoga financiraju razvojni projekti koji doprinose smanjivanju razlika između razvijenijih i manje razvijenih dijelova EU kao i promicanju ukupne konkurentnosti europskog društva i gospodarstva. Ovi su fondovi na raspolaganju zemljama članicama Europske unije koje imaju potrebe za dodatnim, EU ulaganjima u ujednačen i održiv gospodarski i društveni razvoj.

4.2.1. Značaj europskih strukturnih fondova u poticanju izvoza

Strukturni fondovi namijenjeni u poticanju socijalne pravednosti na razini društva u Europskoj uniji, regionalnom razvoju te poticanju razvoja sektora pomorstva i ribarstva.

Europski socijalni fond rezultat je prvotne ideje zbog koje je razvijena Europska unija, a to je ublažavanje posljedica različitih vrsta kriza na društvo. Osobita uloga Europskog socijalnog fonda (ESF) je vezana uz ulaganje u ljudske resurse. Cilj Fonda je osiguranje višeg stupnja

socijalne uključenosti različitih skupina na tržištu rada kao što su mladi ljudi bez radnog iskustva ili osobe koje su dugotrajno nezaposlene. U realizaciji ciljeva ESF-a sudjeluje velik broj dionika s posebnim naglaskom na udruge radnika i nevladine udruge. Cilj Fonda je osigurati partnerstvo između različitih dionika te učinkovito namjensko ulaganje sredstava fonda. Financiranje putem sredstava ESF-a provodi se na temelju spoznaje potreba pojedinih zajednica i regija u Europskoj uniji.⁶⁵

Europski socijalni fond ima snažnu ulogu u razvoju izvoznih potencijala i konkurentnosti pojedinih regija, budući da je usmjeren na osiguranje lakšeg pristupa zapošljavanju putem sustava obučavanja i prekvalifikacija potencijalnih posloprimaca na tržištu rada. U brojnim tranzicijskim zemljama kao što je Republika Hrvatska, sustav obučavanja i prekvalifikacije potencijalnih posloprimaca ima značajnu i nezamjenjivu ulogu u smanjenju problema strukturne nezaposlenosti. Izvozna sposobnost i konkurentnost zemalja jača se i putem pomoći poslovnim subjektima u uvođenju novih načina poslovanja, prilagođenih promjenama u dinamičnoj poslovnoj okolini. Socijalna komponenta ESF-a osobito je vidljiva u osiguranju pomoći osobama koje su na bilo koji način diskriminirane (žene, nacionalne manjine, invalidi) u uspješnom zapošljavanju i ostvarenju prava na rad kao temeljnog ljudskog prava.⁶⁶

Bespovratna sredstva iz ESF-a sufinanciraju se projekti od značaja za lokalne i regionalne zajednice u iznosu od 50% do ukupno 95%. Stupanj sufinanciranja ovisi o stupnju gospodarskog razvoja regije u kojoj se projekt realizira, a ulaganje sredstava iz ESF fondova treba nužno biti popraćeno i drugim oblicima privatnih ili javnog sufinanciranja. U kratkoročnom vremenskom razdoblju, namjenska alokacija bespovratnih sredstava iz ESF-a ublažava posljedice gospodarske krize koja je uzrokovala visoku stopu nezaposlenosti u brojnim regijama Europske unije, dok se u dugoročnom vremenskom razdoblju očekuje uspješna prilagodba znanja i vještina poslovnih subjekata i posloprimaca zahtjevima u suvremenom poslovnom okruženju što je od izuzetnog značaja za postizanje konkurentskih prednosti i realizaciju izvoznih potencijala država članica Europske unije.

⁶⁵ Trubek, D. M., Trubek, L. G. (2015). Hard and Soft Law in the Construction of Social Europe: the Role of the Open Method of Co-ordination. *European Law Journal*, 11(3), 343-364. <raspoloživo na: <http://www.law.wisc.edu/ils/wisgar/hardandsoftlaw.pdf>>, [pristupljeno 26.05.2016.]

⁶⁶ Kesner-Škreb, M. (2009). Regionalna politika Europske unije. *Financijska teorija i praksa*, 33(1), 103-105. <raspoloživo na: <http://hrcak.srce.hr/file/56881>>, [pristupljeno 28.05.2016.]

Konkretno aktivnosti putem kojih se bespovratnim sredstvima iz ESF fonda utječe na jačanje konkurentskih i izvoznih sposobnosti pojedinih država članica EU su:⁶⁷

- poticanje ulaganja u ljudske resurse unaprjeđivanja vještina radne snage kroz cijelo životno učenje, inovacije i poduzetništvo, ICT (informatičko društvo) i usavršavanje vještina upravljanja, profesionalno usmjeravanje, obuka predavača u različitim stručnim područjima i sl.
- prilagodba gospodarskim promjenama: produktivnija organizacija rada, ciljanje znanja i vještina, zapošljavanje i obuka
- poboljšanje pristupa tržištu rada kroz modernizaciju i jačanje institucija, aktivnim mjerama zapošljavanja (npr. samozapošljavanje), uključenje žena i imigranata
- socijalna uključenost koja se odnosi na osjetljive skupine, njihovo zapošljavanje, relevantnu pomoć i usluge te borba protiv svakog vida diskriminacije
- podržati rad službi za zapošljavanje i njihovo umrežavanje s istraživačkim centrima, provoditi studije o potrebama za određenim profilom radne snage
- partnerstvom do reformi (dijalog i suradnja u policy-making procesu) i jačanje administrativne sposobnosti u državnoj upravi i javnom sektoru u području gospodarstva, zapošljavanja, socijalne politike, okoliša i pravosuđa; reforma znanosti i obrazovanja; jačanje ljudskih potencijala u istraživanju i razvoju.

Na temelju prikaza mjera koje se provode u sklopu ESF-a, zaključuje se kako bespovratna sredstva iz navedenog fonda pružaju priliku za unaprjeđenje faktorskih uvjeta za povećanje konkurentne sposobnosti u smislu unaprjeđenja konkurentnosti ljudskih potencijala te uvođenja suvremenih organizacijskih praksi orijentiranih na podizanje produktivnosti i učinkovitosti poslovanja. Sve navedene mjere imaju izniman utjecaj na jačanje konkurentnosti i uspješniju realizaciju izvoznih potencijala koje Republika Hrvatska posjeduje.

Europski fond za regionalni razvoj oformljen je 1974. godine nakon naftne krize. Primarni cilj fonda je smanjenje razlika u regionalnoj razvijenosti pojedinih zemalja u Europskoj uniji koji je sama Unija prepoznala kao značajan razvojni problem još 1957. godine.⁶⁸ Osobita uloga

⁶⁷ Strukturni i investicijski fondovi. <raspoloživo na:

http://www.uniri.hr/index.php?option=com_content&id=218&Itemid=151&lang=hr>, [pristupljeno 02.06.2016.]

⁶⁸ Cuadrado-Roura, J. R., Parellada, M. (2013). *Regional convergence in the European Union: Facts, prospects and policies*. Springer Science & Business Media, str. 19. <raspoloživo na:

<http://www.aecr.org/images/ImatgesArticles/2007/14-Resena%20libros.pdf>>, [pristupljeno 03.06.2016.]

fonda odnosi se na poticanje gospodarskog rasta i zapošljavanja u slabije razvijenim regijama. U sklopu fonda se osigurava sufinanciranje projekata s ciljem očuvanja okoliša i prirodnih resursa što u konačnici utječe i na poboljšanje kvalitete života na lokalnoj i regionalnoj razini. Ulaganjima bespovratnih sredstava iz Europskog fonda za regionalni razvoj potiče se poticajna investicijska klima (npr. razvojem infrastrukturne baze) i osiguravaju se preduvjeti za razvoj turizma.

Na razini Europske unije prepoznate su potrebe za ulaganjem u regije izložene specifičnim prirodnim uvjetima kao i u regije koje su suočene s kontinuiranim negativnim demografskim trendovima. Takve su regije primjerice otočne, planinske ili najsjevernije regije europskog kontinenta. Sredstva fonda izravno su usmjerena na ostvarenje ciljeva Strategije „Europa 2020.“, i to u pogledu: ulaganja u inovacije i istraživanje, digitalizacije, podrške za male i srednje poduzetnike i razvoja ekonomije s niskom razinom ugljika.⁶⁹ Projekti koje je moguće financirati iz regionalnog fonda su:⁷⁰

- infrastrukturni projekti ključni za gospodarski razvoj određenog područja, naročito oni povezani sa stvaranjem ili održavanjem trans-Europske prometne mreže ili očuvanjem okoliša, zatim ulaganja u sektor obrazovanja i zdravstvene skrbi te lokalne razvojne inicijative, posebice one usmjerene na razvoj novih ili podršku postojećim malim i srednjim poduzećima
- ulaganja u proizvodnju: potpore ulaganjima (ponajviše za mala i srednja poduzeća) s ciljem povećanja ili modernizacije proizvodnje
- jačanje gospodarskih potencijala: jačanje turističke ponude, atraktivnosti područja za ulaganje, informacijsko društvo (pristup Internetu, on-line usluge, mala i srednja poduzeća), konkurentnost (istraživanje i razvoj, klasteri i suradnja, poduzetništvo i inovacije za mala i srednja poduzeća).

Ulaganja u razvoj infrastrukture, poticanje proizvodnje i jačanje gospodarskih potencijala te konkurentnost u izravnoj su službi jačanja izvoza na razini pojedinih nacionalnih ekonomija.

⁶⁹ Camagni, R., Capello, R. (2013). Regional innovation patterns and the EU regional policy reform: toward smart innovation policies. *Growth and change*, 44(2), 355-389. <raspoloživo na: http://www.ekf.vsb.cz/export/sites/ekf/projekty/cs/weby/esf-0116/databaze-prispevku/ersa_2012/ersa_2012_00188.pdf>, [pristupljeno 12.05.2016.]

⁷⁰ Strukturni i investicijski fondovi. <raspoloživo na: http://www.uniri.hr/index.php?option=com_content&id=218&Itemid=151&lang=hr>, [pristupljeno 02.06.2016.]

4.2.2. Značaj europskih kohezijskih fondova u poticanju izvoza

Kohezijski fond datira iz 1993. godine. Razlog osnivanja fonda je pomoć ekonomski najslabije razvijenim gospodarstvima u EU u kojima je bruto društveni proizvod niži od 90% prosjeka BDP-a na razini zemalja EU-15. Ciljevi kohezijskog fonda su unaprijediti stanje i upravljanje okolišem u ekonomski slabije razvijenim područjima kao i osigurati sufinanciranje pri razvoju prometne infrastrukture koja je esencijalna za kompletiranje transeuropske mreže. Sredstva kohezijskog fonda predstavljaju potporu u jačanju izvozne konkurentnosti ekonomski slabije razvijenih zemalja s obzirom da je razvijena infrastruktura jedan od temeljnih preduvjeta za poticaj razvoja industrijske proizvodnje te transporta i logistike kao pratećih djelatnosti u organizaciji izvoznih aktivnosti.⁷¹ Razvojem prometne infrastrukture potiče se uspješnija primjena sloboda Europske unije, osobito sloboda kretanja robe i ljudi čime se izravno utječe na realizaciju temeljnih ciljeva Europske unije kao nadnacionalne institucije. S obzirom na slab ekonomski položaj zemalja u koje se ulažu bespovratna sredstva iz kohezijskog fonda, udio sufinanciranja bespovratnim sredstvima iz navedenog fonda je iznimno visok te iznosi oko 80%.⁷² S obzirom da se sredstvima iz kohezijskog fonda financiraju infrastrukturni projekti od javnog značaja, primarni korisnici projekata su tijela javne uprave. Ipak, pokretanje infrastrukturnih projekata na temelju sufinanciranja iz kohezijskog fonda ima multiplikativan učinak na gospodarstvo jer se radi o projektima u kojima se potrebno angažirati niz dionika iz privatnog sektora, primjerice iz građevinskog sektora, trgovačkog sektora kako bi se osigurala nabava potrebnih dobara i opreme te je često nužna koordinacijska i savjetodavna uloga konzultantskih kuća.

Osim ulaganja u razvoj infrastrukture i transeuropske prometne mreže, kohezijski fond ima značajnu ulogu u promicanju načela održivog razvoja, upravljanja okolišem i energetske učinkovitosti čime izravno utječe na realizaciju ciljeva Strategije „Europa 2020.“ u ekonomski najslabije razvijenim zemljama EU.

⁷¹ Böhme, K., Doucet, P., Komornicki, T., Zaucha, J., Świątek, D. (2011). How to strengthen the territorial dimension of 'Europe 2020' and the EU Cohesion Policy. *Report based on the Territorial Agenda, 2020*. <raspoloživo na: http://www.exercicescorriges.com/i_138531.pdf>, [pristupljeno 30.05.2016.]

⁷² Marzinotto, B. (2011). A European fund for economic revival in crisis countries. *Bruegel Policy Contribution*. *Brüssel*. <raspoloživo na: http://bruegel.org/wp-content/uploads/imported/publications/PC_A_European_fund_for_economic_revival_in_crisis_countries_BM_03.pdf>, [pristupljeno 30.05.2016.]

U pogledu upravljanja okolišem, sredstva kohezijskog fonda se alociraju u projekte upravljanja vodnim resursima, vodovodnim i kanalizacijskim sustavom te u projekte koji se odnose na izgradnju i korištenje obnovljivih izvora energije (sunca, vjetra, valova...). Na temelju ulaganja sredstava iz Kohezijskog fonda izravno se utječe na konvergenciju u infrastrukturnom razvoju manje razvijenih zemalja prema zemljama iz skupine EU-15.

Europski fond za pomorstvo i ribarstvo ima značajnu ulogu u poticanju konkurentnosti hrvatskog gospodarstva s obzirom da je Republika Hrvatska zemlja s iznimnim bogatstvom maritimnih i slatkovodnih resursa. Sredstva Europskog fonda za pomorstvo i ribarstvo namijenjena su uspješnoj realizaciji Zajedničke ribarstvene politike (ZRP) Europske unije. Kao glavni ciljevi ribarstvene politike ističu se restrukturiranje i modernizacija ribarske flote, dugoročno održivi razvoj ribolovnih resursa i povećanje konkurentnosti proizvođača usvajanjem tržišnih i marketinških koncepcija. Nadalje, potreban je razvoj akvakulture koja će uvažavati najviše standarde u području kvalitete i ekologije te stvaranje dodatnih vrijednosti boljom kvalitetom proizvoda u ribarskom sektoru kako u segmentu ulovnih i uzgojnih proizvoda. Važno je organizirati trženje ribom i razviti materijalnu osnovu koja je podrška ribarstvu i jačati interesna udruženja ribarskog sektora.⁷³

Temeljni ciljevi koji se planiraju realizirati sredstvima Europskog fonda za pomorstvo i ribarstvo su:⁷⁴

- Poticanje okolišno održivog, resursno učinkovitog, inovativnog, konkurentnog i na znanju utemeljenog ribarstva.
- Poticanje okolišno održive, resursno učinkovite, inovativne, konkurentne i na znanju utemeljene akvakulture.
- Poticanje provedbe ZRP-a putem prikupljanja i upravljanja podacima u svrhu poboljšanja znanstvenih spoznaja kao i pružanjem potpore za praćenje, kontrolu i provedbu, jačanje institucionalnih kapaciteta i učinkovite javne uprave bez dodatnog administrativnog opterećenja.
- Povećanje zaposlenosti i teritorijalne kohezije putem sljedećeg posebnog cilja: promicanja gospodarskog rasta, društvene uključenosti, stvaranja radnih mjesta i pružanja podrške upošljivosti i mobilnosti radne snage u obalnim i kontinentalnim

⁷³ Reiter, S. (2015). Uloga ribarstva u upravljanju hrvatskim obalnim područjem. *Naše more, Znanstveno-stručni časopis za more i pomorstvo*, 62(4 Supplement), 127-133. <raspoloživo na: <http://hrcak.srce.hr/file/220714>>, [pristupljeno 02.06.2016.]

⁷⁴ Ministarstvo poljoprivrede. Europski fond za pomorstvo i ribarstvo 2014.-2020. <raspoloživo na: <http://www.mps.hr/ribarstvo/default.aspx?id=427>>, [pristupljeno 04.06.2016.]

zajednicama koje ovise o ribolovu i akvakulturi, uključujući diversifikaciju aktivnosti u ribarstvu te prema ostalim sektorima pomorskog gospodarstva.

- Poticanje stavljanja na tržište i prerade kroz poboljšanje organizacije tržišta za proizvode ribarstva i akvakulture i kroz poticanje ulaganja u sektore prerade i stavljanja na tržište.
- Poticanje provedbe Integrirane pomorske politike.

Europski fond za pomorstvo i ribarstvo ima osobito važnu ulogu u poticanju realizacije izvoznih potencijala hrvatskog maritimnog i slatkovodnog ribarstva te akvakulture i marikulture. Naime, dosadašnji trendovi u razvoju ribarstva obilježeni su uporabom neselektivnih ribolovnih alata, ribarskom flotom nedostatne jačine koja nije u mogućnosti konkurirati znatno snažnijoj floti susjednih zemalja (npr. Italije), a posljedica toga je izlovljenost ribljeg fonda u priobalnom pojasu te rascjepkanost i nedostatna razina organiziranosti poslovnih subjekata u ribarstvu u pogledu tržišta, marketinških aktivnosti, kontrole kvalitete (veterinarske inspekcije) i organizacije plasmana na domaćem i inozemnom tržištu.⁷⁵ Sredstvima fonda je u dugoročnom razdoblju moguće eliminirati opisane probleme i unaprijediti mogućnost izvoza na razini sektora kao cjeline.

Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj financiran je sredstvima Zajedničke poljoprivredne politike EU te je alat u realizaciji ciljeva navedene politike. Potreba za sufinanciranjem ruralnog razvoja proizlazi iz dugoročnih destruktivnih trendova depopulacije ruralnih područja u razdoblju industrijalizacije uslijed čega su izgubljene tradicionalne, gospodarske i ambijentalne značajke navedenih područja. Stoga je cilj sredstvima iz Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj osigurati jačanje konkurentnosti poljoprivrede i šumarstva, ali i razvijati poduzetničke inicijative u ruralni turizam te obnovljive izvore energije, unaprijediti sustav upravljanja okolišnim resursima te poboljšati kvalitetu života ruralnog stanovništva putem postizanja raznolikosti ruralnih gospodarstava. Poticanje ruralnog razvoja u Republici Hrvatskoj ima iznimne značajke u unaprjeđenju izvozne konkurentnosti hrvatskog gospodarstva s obzirom da Hrvatska raspolaže iznimnim poljoprivrednim prirodnim resursima koji su u velikoj mjeri neiskorišteni te na pojedinim mjestima devastirani (npr. minskim poljima).

⁷⁵ Marinac, A., Devčić, A., Raguž, V. (2014). Regional development of croatian within cohesion policy of the European Union in financial perspective 2014th to 2020th. In *4th International Conference "Vallis Aurea" Focus on: Regional & Innovation Development*. <raspoloživo na: http://bib.irb.hr/datoteka/747764.Rad_4.me.konf._P_14-kon.docx> , [pristupljeno: 05.06.2016.]

5. IZVOZNA KRETANJA U RH PRIJE I NAKON ULASKA U EU

Izvozna kretanja u hrvatskom gospodarstvu prije i nakon ulaska u Europsku uniju prikazana su na temelju usporedbe kvantitativnih pokazatelja vrijednosti izvoza iz RH od 1992.-2013., odnosno prije ulaska u EU te od 2001. do 2012., odnosno nakon ulaska u EU. S obzirom da je predmet istraživanja utjecaj ulaska Republike Hrvatske u EU na izvozna kretanja, prikazuje se udio iskorištenih u odnosu na dostupna bespovratna sredstva iz fondova EU u Republici Hrvatskoj te se prikazuje korelacija između stupnja iskorištenosti bespovratnih sredstava EU i agregatne vrijednosti izvoza u RH.

5.1. Kvantitativni pokazatelji vrijednosti izvoza iz RH od 2001.-2012. godine

Kvantitativni pokazatelji bruto vrijednosti izvoza iz Republike Hrvatske u vremenskom razdoblju od 2001. do 2012. godine prikazani su u tablici 6.

Tablica 6. Kvantitativni pokazatelji vrijednosti izvoza u RH od 2001. do 2012. godine

Godina	Vrijednost izvoza u kn	Postotak rasta/pada izvoza
2001.	38.917.000.000	0%
2002.	38.421.000.000	-1%
2003.	41.355.000.000	8%
2004.	48.363.000.000	17%
2005.	52.283.000.000	8%
2006.	60.437.000.000	16%
2007.	66.043.000.000	9%
2008.	69.205.000.000	5%
2009.	55.272.000.000	-20%
2010.	64.891.000.000	17%
2011.	71.234.000.000	10%
2012.	72.380.000.000	2%

Izvor: obrada autora prema Kovač, I. (2012). Analiza međunarodne robne razmjene republike hrvatske od godine 2001. do 2010. Ekonomski pregled, 63(1-2), 87-118. <raspoloživo na: <http://hrcak.srce.hr/78941>>, [pristupljeno 01.07.2016.] i prema

<http://www.dzs.hr/Hrv/DBHomepages/Robna%20razmjena%20s%20inozemstvom/Robna%20razmjena%20s%20inozemstvom.htm>, [pristupljeno 01.07.2016.]

Na temelju podataka u tablici 6 zaključuje se kako je izvoz iz Republike Hrvatske u razdoblju od 2001. do 2008. godine bilježio kontinuirani rast s izuzetkom 2002. godine kada je zabilježen pad izvoznih aktivnosti u relativnoj vrijednosti od 1,27%. Najviši rast izvoza zabilježen je u razdoblju od 2004. do 2006. godine kada je prosječna stopa rasta izvoza iznosila 14%. Značajan pad izvozne aktivnosti nastupio je 2009. godine što se može objasniti utjecajem globalne gospodarske krize. U istom vremenskom razdoblju nastupio je i pad vrijednosti BDP-a od -6,9% (vidi tablicu 3). Pad vrijednosti (bruto) izvoza bio je značajno progresivniji od pada vrijednosti BDP-a 2009. godine. U razdoblju od 2010. do 2012. godine zabilježen je oporavak i ponovni rast vrijednosti izvoza po prosječnoj stopi od 10%. 2011. godine vrijednost bruto izvoza je nadmašila pretkriznu 2008. godinu za 2.029.000.000 kn. Ukoliko se uspoređi vrijednost izvoza u prvoj i posljednjoj analiziranoj godini, dolazi se do zaključka da je ukupna vrijednost izvoza RH u 2012. bila za 33.463.000.000,00 kn veća u odnosu na 2001. godinu što je povećanje od 85,98%.

5.2. Kvantitativni pokazatelji vrijednosti iz RH od 2013.-2015. godine

Kvantitativni pokazatelji bruto vrijednosti izvoza iz Republike Hrvatske u vremenskom razdoblju od 2013. do 2015. godine prikazani su u tablici 7.

Tablica 7. Kvantitativni pokazatelji vrijednosti izvoza u RH od 2013. do 2015. godine

Godina	Vrijednost izvoza u kn	Postotak rasta/pada izvoza
2013.	72.594.000.000	0%
2014.	79.099.000.000	9%
2015.	87.793.000.000	11%

Izvor: obrada autora prema

<http://www.dzs.hr/Hrv/DBHomepages/Robna%20razmjena%20s%20inozemstvom/Robna%20razmjena%20s%20inozemstvom.htm>, [pristupljeno 01.07.2016.]

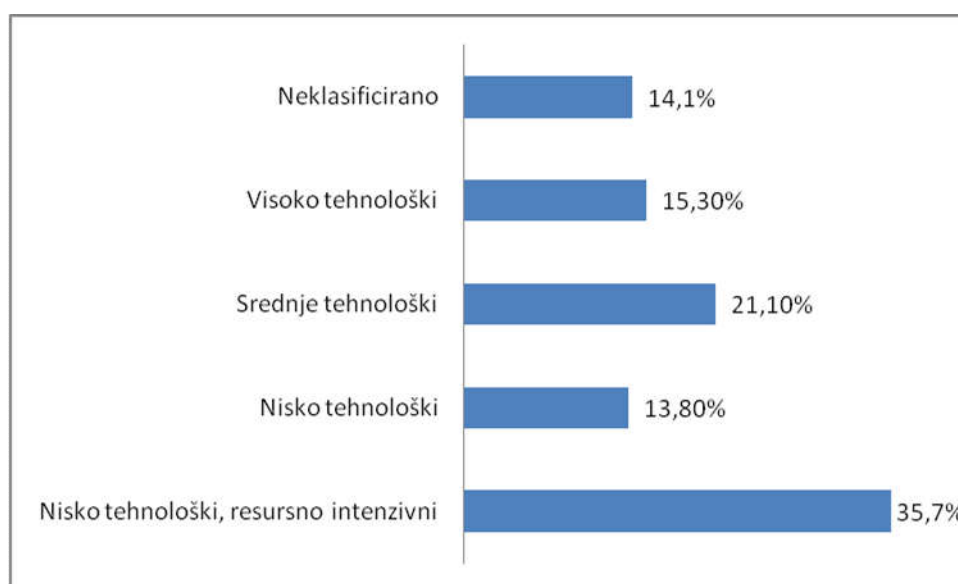
Na temelju podataka u tablici 7 zaključuje se kako je prosječna stopa rasta izvoza u razdoblju od 2013. do 2015. godine iznosila 7%. Rast izvoza u 2013. godini koja je prva godina nakon ulaska u EU u odnosu na prethodnu godinu iznosio je tek 0,3%. Ipak je prisutan trend rasta što je evidentno u 2015. godini, a nastavak rastućeg trenda očekuje se i u 2016. godini.

5.3. Struktura izvoza u Republici Hrvatskoj

Najznačajniji inozemni robni partner Republike Hrvatske su zemlje Europske unije. Roba s hrvatskog tržišta je zastupljena na tržištu EU s vrlo niskim udjelom koji se kretao od 0,11% do 0,14%. Zemlja EU u kojoj je izvoz s područja Republike Hrvatske najviše zastupljen je Slovenija. Udio hrvatske robe na slovenskom tržištu iznosi oko 5%.⁷⁶

Struktura hrvatskog izvoza prema faktorskom sastavu prikazana je u grafikonu 2.

Grafikon 2. Struktura hrvatskog izvoza prema vrsti robe

Izvor: obrada autora prema Ćudina, A., Lukinić Čardić, G., Sušić, G. (2012). Analiza relativnog položaja hrvatskog izvoza na tržištu Europske Unije. *Ekonomski pregled*, 63(5-6), 291-321. <raspoloživo na: <http://hrcak.srce.hr/file/126841>>, [pristupljeno 01.07.2016.]

U strukturi hrvatskog izvoza prevladavaju dobra čiji je faktorski sastav nisko tehnološki i resursno intenzivan, a udio takve robe je 35,7%. Dobra s niskim tehnološkim faktorskim sastavom imaju udio u ukupnoj strukturi izvoza od 13,80%. Proizvodi sa srednje tehnološkim faktorskim sastavom čine 21,1% ukupne vrijednosti izvoza, dok su visoko tehnološke robe

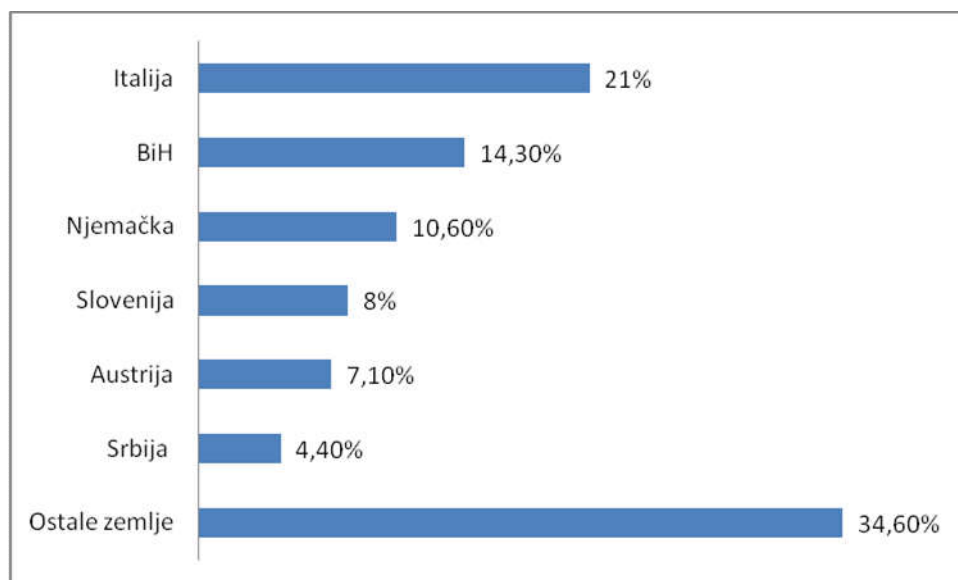
⁷⁶ Ćudina, A., Lukinić Čardić, G., Sušić, G. (2012). Analiza relativnog položaja hrvatskog izvoza na tržištu Europske Unije. *Ekonomski pregled*, 63(5-6), 291-321. <raspoloživo na: <http://hrcak.srce.hr/file/126841>>, [pristupljeno 01.07.2016.]

poput električnih strojeva aparata i uređaja, medicinskih i farmaceutskih proizvoda te znanstvenih i kontrolnih instrumenata i optičkih uređaja zastupljene u ukupnoj strukturi izvoza sa 15,3%. Udio proizvoda s nekvalificiranim faktorskim sastavom iznosi 14%.⁷⁷

S obzirom da je struktura hrvatskog izvoza prema faktorskom sastavu iznimno nepovoljna, sustavnim ulaganjima u istraživanje i razvoj te kapitalnim ulaganjima u visoko tehnološke proizvodne kapacitete potrebno je utjecati na promjenu strukture izvoza i time jačati ukupnu razinu konkurentnosti hrvatskog gospodarstva. Kako bi se struktura izvoza hrvatskog gospodarstva prema faktorskom sastavu uspješno unaprijedila, vrlo je važna uloga Znanstvenih centara izvrsnosti kao institucija koje povezuju znanstvenu i poslovnu zajednicu s ciljem jačanja konkurentnosti i izvoznih potencijala. Trenutna struktura hrvatskog izvoza nije konkurentna ni usklađena s potrebama potražnje na međunarodnom tržištu na kojem najbolji tržišni plasman imaju upravo visokotehnološki proizvodi.

Grafikon 3 prikazuje strukturu hrvatskog izvoza prema zemljama uvoznicama.

Grafikon 3. Struktura hrvatskog izvoza prema zemljama uvoznicama 2015. godine

Izvor: obrada autora prema HNB. Struktura robnog izvoza. <raspoloživo na: https://www.hnb.hr/documents/20182/497904/hn05052016_Vujcic_govor_Opatija.pdf/10b34d0e-a4a1-4b66-aa2b-d4f69dee547f>, [pristupljeno 12.09.2016.]

⁷⁷ Čudina, A., Lukinić Čardić, G., Sušić, G. op.cit., str. 291-321.

Na temelju podataka u grafikonu 3 zaključuje se kako su najveće zemlje uvoznice hrvatskih proizvoda s područja Europske unije, i to Italija (21%) i Njemačka (10,60%). Značajne zemlje uvoznice za hrvatsku robu su i zemlje regije, primjerice Bosna i Hercegovina (14,3%).

Struktura hrvatskog izvoza prema zemljama Europske unije nije se promijenila 2015. u odnosu na 2012. godinu, dakle nakon ulaska u Europsku uniju. U 2015. godini najznačajnije zemlje izvoznice ostale su Italija, Slovenija i Njemačka. Nakon ulaska u Europsku uniju zabilježen je rast izvoza prema zemljama EU uz istodobno smanjenje vrijednosti izvoza prema zemljama članicama CEFTA-e.⁷⁸

5.4. Usporedba kvantitativnih pokazatelja o izvozu RH prije i nakon ulaska u EU

Usporedba, odnosno testiranje postojanja statistički značajne razlike između kvantitativnih pokazatelja o izvozu RH prije (tablica 6) i nakon ulaska u Europsku uniju (tablica 7) provodi se temeljem F-testa, budući da je navedeni test primjeren za definiranje snage uzročno-posljedične veze između varijabli. F-test je „test koji služi za provjeru jesu li varijance dviju skupina podataka jednake.“⁷⁹ Rezultati su prikazani u tablici 8.

Tablica 8. Rezultati F-testa

Parametar	Vrijednost izvoza prije ulaska u EU	Vrijednost izvoza nakon ulaska u EU
Prosjek	56.566.750.000	79.828.666.667
Broj stupnjeva slobode	11	2
F	2,75	
P(F<=f)	0,30	
Kritična vrijednost F-testa	19,40	

Izvor: obrada autora u MS Office Excelu na temelju podataka iz tablica 6. i 7.

⁷⁸ MVP. (2016). O hrvatskom izvozu. <raspoloživo na: <http://www.mvep.hr/hr/o-hrvatskom-izvozu/>>, [pristupljeno 02.07.2016.]

⁷⁹ F-test. <raspoloživo na: <http://struna.ihjj.hr/naziv/f-test/30879/>>, [pristupljeno 10.09.2016.]

Prosjek vrijednosti izvoza za razdoblje od 2001. do 2012. U RH iznosi 56.566.750.000,00 kn, a za razdoblje od 2013. do 2015. godine 78.828.666.667,00 kn uz broj stupnjeva slobode 11 u prvom nizu i 2 u drugom nizu. Empirijski parametar $P(T \leq t)$ iznosi 0,30 i manji je od kritične vrijednosti testa koja iznosi 19,40 te se stoga ne može govoriti o postojanju statistički značajne veze između ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju i kretanja vrijednosti izvoza.

5.5. Prikaz stope apsorpcije bespovratnih sredstava iz EU fondova u Republici Hrvatskoj i drugim članicama Europske unije

Na temelju činjenice da nije dokazana statistički značajna veza između ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju i vrijednosti iznosa, može se implicirati kako Republika Hrvatska nije u dovoljnoj mjeri iskoristila alocirana bespovratna sredstva iz Europskih fondova, odnosno da se apsorpcijska stopa sredstava iz EU fonda u Republici Hrvatskoj niska. Prikaz apsorpcijske stope u Republici Hrvatskoj i drugim zemljama EU navodi se u tablici 9.

Tablica 9. Stopa iskorištenosti sredstava iz EU fondova u pojedinim europskim zemljama – apsorpcijska stopa

Zemlja	Apsorpcijska stopa (u %)
Poljska	95,00%
Portugal	95,00%
Luksemburg	95,00%
Danska	95,00%
Estonija	95,00%
Litva	95,00%
Slovenija	95,00%
Finska	95,00%
Austrija	95,00%
Cipar	95,00%
Švedska	95,00%
Francuska	94,70%
Nizozemska	94,50%
Irska	93,90%
Njemačka	93,90%
Belgija	93,60%
Slovačka	92,70%

Češka	91,50%
EU-28	91,40%
Velika Britanija	91,10%
Bugarska	91%
Mađarska	89,60%
Zemlja	Apsorpcijska stopa (u %)
Španjolska	87,70%
Malta	83,10%
Italija	82,70%
Rumunjska	77,10%
Hrvatska	65,20%
Prosječna apsorpcijska stopa	91,06%

Izvor: http://ec.europa.eu/regional_policy/en/, 2015.

Podaci u tablici 9 potvrđuju pretpostavku o niskoj apsorpcijskoj stopi Republike Hrvatske, odnosno niskom stupnju iskorištenosti alociranih sredstava iz Europske unije. Republika Hrvatska ima najnižu stopu iskorištenosti sredstava iz EU fondova koja iznosi 65,20% dok je prosječna stopa iskorištenosti sredstava iz EU fondova 91,60%.

S obzirom da su bespovratna sredstva iz EU fondova namijenjena razvoju konkurentnosti i realizaciji izvoznog potencijala nacionalnih ekonomija, ne začuđuje činjenica da formalni ulazak u Europsku uniju 2013. godine nije rezultirao značajnim povećanjem izvoza Republike Hrvatske u zemlje članice EU i treće zemlje. Naime, sam ulazak u EU stvara pretpostavke i tržišne slobode za realizaciju tržišnih potencijala, no ne može riješiti strukturne probleme nacionalnog gospodarstva i podići razinu izvozne konkurentnosti bez sustavnog i kontinuiranog rada na ispunjenju ciljeva zadanih strategijom Europa 2020. koji su usmjereni na pametan, inkluzivan i održiv rast.

Stopa iskorištenosti sredstava iz EU fondova nije jedini, ali je svakako važan čimbenik koji utječe na izvoznu konkurentnost nacionalne ekonomije. Navedenu tezu potvrđuje i primjer Poljske koja je tranzicijska zemlja s najvišom stopom iskorištenosti sredstava iz EU fondova (95%), a koja je uspješno premostila negativne trendove tijekom globalne ekonomske krize i u tom razdoblju zabilježila rast BDP-a (vidi tablicu 2), dok je u Hrvatskoj zabilježen potpuno suprotan trend u kretanju BDP-a.

6. RASPRAVA I PREPORUKE ZA JAČANJE IZVOZNE KONKURENTNOSTI REPUBLIKE HRVATSKE

Izvoz je važna komponenta ukupne konkurentnosti nacionalne ekonomije, a važnost izvoznih kretanja, odnosno međunarodne razmjene prepoznali su još liberalni ekonomisti Smith i Ricardo u 18. stoljeću. Razvojem međunarodne trgovine potiče se specijalizacija u proizvodnji dobara i pružanju usluga, a time se ujedno podiže kvaliteta proizvoda i usluga i postiže ekonomija obujma. Sukladno temeljnim postulatima izvozne konkurentnosti, nacionalna ekonomija treba se baviti proizvodnjom dobara i usluga u kojima može postići visok stupanj specijalizacije i niže troškove u odnosu na druge nacionalne ekonomije.⁸⁰ Poimanje izvora konkurentnosti znatno se promijenilo od 18. stoljeća do danas. Dok su Smith i Ricardo zagovarali načelo komparativnih ili naslijeđenih prednosti kao osnovicu izvozne konkurentnosti, u suvremenom poslovnom okruženju na konkurentnost dobara i usluga na međunarodnom tržištu uvelike utječu i stečeni čimbenici kao što su znanja, vještine i sposobnosti zaposlenika, stupanj tehnološke razvijenosti proizvodnih i uslužnih kapaciteta, mogućnosti privlačenja investicija i kapitalnih ulaganja, razvijenost infrastrukture i sl.⁸¹

Pozitivne implikacije ulaska Republike Hrvatske u EU u smislu poticanja izvoza

Ulaskom Republike Hrvatske u Europsku uniju ostvaren je jednakopravan položaj Republike Hrvatske na jedinstvenom tržištu Europske unije u pogledu slobode kretanja dobara, usluga, kapitala i ljudi. Ulazak u Europsku uniju je, dakle, rezultirao potpunom liberalizacijom tržišta što je temeljni preduvjet za uspješno poticanje izvoznih aktivnosti. Tako je nakon ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju zabilježen rast vrijednosti bruto izvoza prema zemljama Europske unije, uz istodobni pad izvoznih aktivnosti u zemlje CEFTA-e.⁸²

Kako je Europska unija usmjerena prema koheziji različitih regija unutar Europske unije, odnosno socijalnom i ekonomskom približavanju slabije razvijenih država članica prema uvjetima koje uživaju zemlje EU-15, Republici Hrvatskoj je od trenutka ulaska u Europsku uniju dostupna viša vrijednost alociranih bespovratnih sredstava iz Europskih strukturnih i investicijskih fondova koja imaju snažan potencijal jačanja izvozne konkurentnosti nacionalne

⁸⁰ Usp. Anca, H. D. op.cit., str. 41-46.

⁸¹ Usp. Lovrinčević, Ž., Mikulić, D., Rajh, E. op.cit., str. 603-645.

⁸² Usp. DZS. Robna razmjena s inozemstvom. Op.cit., str. 11-131.

ekonomije putem ulaganja u infrastrukturu, obnovljive izvore energije, poticanje poljoprivrede i turizma, malog i srednjeg poduzetništva te jačanje kapaciteta javne vlasti na svim razinama, a osobito na lokalnoj razini kako bi javna uprava služila kao servis za podizanje ukupne razine kvalitete života u lokalnoj zajednici. Suvremena javna lokalna i regionalna samouprava zamišljena je kao temeljni stup potpore u prepoznavanju i iskorištavanju komparativnih i konkurentskih prednosti na lokalnoj razini s ciljem dugoročno održivog lokalnog razvoja i uspješnog iskorištavanja svih izvoznih potencijala.⁸³

Ulazak Republike Hrvatske u Europsku uniju podrazumijeva i daljnje zaoštavanje konkurencije na domicilnom tržištu dobara i usluga te na tržištu rada. Iako se zaoštavanje konkurencije povezuje s povećanjem troškova kako bi se osigurala visoka kvaliteta proizvoda i usluga te stekao i zadržao željeni tržišni udio, konkurencija zapravo ima pozitivan utjecaj na iskorištavanje izvoznih potencijala i dugoročno potiče rast izvozne konkurentnosti Republike Hrvatske, budući da konkurentski pritisak potiče proizvođače dobara i ponuditelje usluga na kontinuirano usavršavanje i orijentaciju ka poslovnoj izvrsnosti što u konačnici rezultira značajnim porastom konkurentskih prednosti na sve zahtjevnijem međunarodnom tržištu. Na temelju navedenog se zaključuje kako savršena tržišna struktura, odnosno razvijena konkurencija zapravo ima značajne pozitivne implikacije na razvoj izvozne konkurentnosti. Pritom je uloga tijela Europske unije osigurati sufinanciranje te edukaciju, odnosno razviti sustav podupirujućih tijela u realizaciji izvoznih potencijala RH.⁸⁴

Negativne implikacije ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju u smislu poticanja izvoza

Ulazak Republike Hrvatske u Europsku uniju imao je i negativne implikacije u smislu poticanja izvoza. Globalizacija, liberalizacija tržišta i udruživanje pojedinih nacionalnih ekonomija u nadnacionalne organizacije kakva je Europska unija rezultira visokim stupnjem otvorenosti i međuovisnosti između pojedinih gospodarstava te prelijevanjem negativnih gospodarskih kretanja iz jedne države članice na druge države članice. Primjerice, financijska kriza u Grčkoj i Portugalu snažno je potresla cijelu eurozonu te uzrokovala krizu u Europskoj monetarnoj uniji. Visok stupanj otvorenosti i ovisnosti gospodarstva je potencijalno opasan za male nacionalne ekonomije kakva je ekonomija Republike Hrvatske. Tako je u razdoblju globalne gospodarske krize 2008./2009. zabilježen snažan negativni utjecaj recesijskih kretanja u EU na bruto domaći proizvod i osobito na vrijednost izvoza iz Republike Hrvatske

⁸³ Usp. Đokić, I. op.cit., str. 91-101.

⁸⁴ Ibid, str. 91-101.

u druge zemlje. Vrijednost bruto izvoza u Republici Hrvatskoj pala je za čak 20% što je uvelike uzrokovano padom kupovne moći poslovnih subjekata i stanovništva na izvoznim tržištima Republike Hrvatske na području Europske unije.⁸⁵

Iako je Republika Hrvatska znatno prije ulaska u EU postala zemlja s visoko liberaliziranim tržištem dobara i usluga, ulazak u Europsku uniju rezultirao je i potpunom liberalizacijom tržišta rada. Liberalizacija tržišta rada ima snažne negativne implikacije na hrvatsko gospodarstvo, budući da Republika Hrvatska još nema dodatnu financijsku snagu da zadrži visokostručne i specijalizirane ljudske resurse te stoga dolazi do sve veće pojavnosti tzv. *odljeva mozgova*.⁸⁶

Problem *odljeva mozgova* ima snažan negativan utjecaj na cjelokupan proces stvaranja nove vrijednosti u gospodarstvu, pa tako i na realizaciju izvoznih potencijala. Naime, u suvremenom poslovnom okruženju upravo intelektualni kapital čiji su nositelji zaposlenici ima naj snažniju ulogu u stvaranju vrijednosti i jačanju gospodarskog rasta, a Hrvatska je suočena s procesom gubitka visokostručnih ljudskih resursa kao snažnih generatora konkurentnosti i izvoznih sposobnosti. *Odljev mozgova* smanjuje sposobnost gospodarskog rasta i stvara troškove proračunske troškove s obzirom da se financijska sredstva uložena u obrazovanje ljudskih potencijala u konačnici oplođuju u drugim nacionalnim ekonomijama.⁸⁷

Ulazak Republike Hrvatske u Europsku uniju ima negativne izvozne implikacije i iz razloga što je Hrvatske cjenovno nekonkurentna zemlja. Razlog cjenovnoj nekonkurentnosti su visoki troškovi inputa u proizvodnim i uslužnim procesima te devizni tečaj koji ne pogoduje poticanju izvoza, već dapače potiče uvoz brojnih proizvoda i usluga, a posebice u poljoprivredno-prehrambenom sektoru. Na cjenovnu nekonkurentnost utječu i visoki parafiskalni nameti koji znatno povećavaju cijene finalnih proizvoda i usluga, a koje će biti moguće ukloniti u trenutku kada se ostvare ciljevi vezani uz reformu javnog sektora s ciljem povećanja učinkovitosti i smanjenja cijene istog. Kako bi Hrvatska ojačala svoju cjenovnu konkurentnost, nužna je specijalizacija proizvodnje te diferencijacija na temelju uporabe jedinstvenih resursnih prednosti i na temelju stvaranja ekonomije obujma u cjelokupnom lancu vrijednosti.⁸⁸

⁸⁵ Usp. DZS. Robna razmjena s inozemstvom. Op.cit., str. 11-131.

⁸⁶ Usp. Tomić, C. H., Pleše, B. op.cit., str. 80.

⁸⁷ Ibid, str. 80.

⁸⁸ Usp. Đokić, I. op.cit., str. 91-101.

Cjenovna nekonkurentnost domicilne proizvodnje dugoročni je problem koji ugrožava gospodarski rast Republike Hrvatske na različitim razinama. Primjerice, turistički sektor je najснаžnija izvozna grana hrvatskog gospodarstva koja generira tzv. *tih* ili *nevidljivi izvoz* putem devizne potrošnje inozemnih turista unutar granica RH. Prirodna turizma je heterogena, odnosno radi se o sektoru koji je sastavljen od niza usluga kao što su prometne usluge, usluge smještaja i prehrane, trgovinske usluge, razonoda, zabava, rekreacija i sl. Kako bi se turistima omogućila konzumacija različitih usluga u sklopu turističkih aranžmana, potrebna su iznimna investicijska ulaganja. Primjerice, realizacija usluge smještaja i prehrane zahtijeva ulaganja u građevinske radove, građevinski materijal, namještaj i opremu smještajnih kapaciteta te troškove nabavke namirnica za pružanje usluga prehrane. Međutim, Hrvatska nema razvijen sektor proizvodnje namještaja i opreme za smještajne i ugostiteljske objekte, već se navedeni proizvodi uvoze, a u ponudi namirnica također prevladavaju uvozni, cjenovno konkurentniji proizvodi. Dakle, Hrvatska nije učinkovito razvila cjelokupan lanac vrijednosti u turizmu i tako povećala vlastitu izvoznju konkurentnost.

Kako bi se navedeni problem učinkovito riješio, ključno je ulaganje u klastere ili mreže geografski koncentriranih poduzeća koje pružaju osnovu za specijalizaciju i realizaciju ekonomije obujma, čime se posljedično jača izvozna konkurentnost regije. Opisani problem ne može se pripisati samom ulasku RH u Uniju, već neiskorištavanju potencijala koje je Europska unija nudila u pretprijetnom razdoblju s ciljem osnaživanja izvoza i konkurentnosti te koje i dalje nudi putem strukturnih i investicijskih fondova.⁸⁹

Horizontalna analiza trendova u kretanju izvoza prije i nakon ulaska Hrvatske u EU

Izvozna kretanja u Republici Hrvatskoj znatno su niža od izvoznih potencijala hrvatskog gospodarstva. Ipak, pokazatelji vrijednosti bruto izvoza ukazuju na trendove rasta od početka 2000.-ih godina do razdoblja kada je nastupila globalna gospodarska kriza, točnije do 2009. godine. Pad vrijednosti izvoza pozitivno je korelirao sa stopom pada bruto domaćeg proizvoda, no izvozna kretanja su već dvije godine nakon globalne gospodarske krize zabilježila rast u odnosu na pretkrizno razdoblje, dok je rast BDP-a zabilježen tek u 2015. godini.⁹⁰

⁸⁹ Usp. Böhme, K., Doucet, P., Komornicki, T., Zaucha, J., Świątek, D.op.cit., str. 131.

⁹⁰ Usp. DZS. Robna razmjena s inozemstvom. Op.cit., str. 11-131.

Struktura robnog izvoza s obzirom na faktorski sastav

Struktura robnog izvoza Republike Hrvatske s obzirom na faktorski sastav je vrlo nepovoljna s obzirom da u hrvatskom gospodarstvu prevladava izvoz proizvoda s resursnom intenzivnim i nisko-tehnološkim faktorskim sastavom. Postojeća struktura izvoza prema faktorskom sastavu nameće potrebu za investiranjem u visoko-tehnološke proizvodne kapacitete kako bi se na temelju visokotehnoloških rješenja i kapitalno intenzivnog rada lakše postigla ekonomija obujma te kako bi se struktura robnog izvoza uspješnije prilagodila sve većim zahtjevima inozemnih kupaca za visoko-tehnološkim proizvodima i rješenjima. Osim ulaganja u visoko – tehnološke kapacitete, promjena strukture izvoza s obzirom na faktorski sastav je uvjetovana i promjenom strukture naobrazbe ljudskih resursa u smislu bolje prilagođenosti potrebama tržišta rada, i to u visoko-tehnološkom okruženju.⁹¹

Mjere poticanja izvoza od strane EU

Mjere poticanja konkurentnosti i izvoznog potencijala na jedinstvenom tržištu Europske unije definirane su Strategijom „Europa 2020.“ za pametan, održiv i inkluzivan rast. Komisija Europske unije je na temelju *screeninga* stanja u hrvatskom gospodarstvu identificirala temeljne prepreke i ciljeve u podizanju konkurentnosti i izvoznih potencijala hrvatskog gospodarstva. Jedan od značajnih ciljeva je smanjenje zaduženosti korporativnog sektora koje je nastalo kao posljedica krize likvidnosti hrvatskog gospodarstva u vrijeme globalne gospodarske krize. Značajan iskorak u rješavanju problema likvidnosti postignut je donošenjem zakonskih okvira kojim se uređuje problematika stečaja i insolventnih poduzeća.

Poboljšanje investicijske klime također je od ključno značaja za ostvarenje izvoznih potencijala u Republici Hrvatskoj. Investicijsku klimu je potrebno potaknuti smanjenjem parafiskalnih nameta i stvaranjem stabilnog pravnog i makroekonomskog okruženja u zemlji kao i pojednostavljenjem administrativnih procedura koje se odnose na pokretanje poslovnih subjekata i njihovu registraciju pri nadležnim javnim tijelima. Temeljni fizički čimbenik za unaprjeđenje investicijske klime je ulaganje u razvoj infrastrukture.

Konkurentnost i izvozni potencijal hrvatskog gospodarstva treba povećati olakšanjem pristupa financiranju što se osobito odnosi na mala i srednja poduzeća te modernizacijom i

⁹¹ Usp. Ćudina, A., Lukinić Čardić, G., Sušić, G. op.cit. str. 291-321.

informatizacijom javne uprave s posebnim naglaskom na pravosuđe od kojeg se zahtijeva viši stupanj ažurnosti u rješavanju sudskih sporova.

Najznačajniju ulogu u realizaciji izvoznih potencijala u Republici Hrvatskoj imaju ulaganja u istraživanje i razvoj. Ekonomski rast i konkurentnost na međunarodnom tržištu je u poslovnom okruženju 21. stoljeća nedostižna pojava ukoliko se raspoloživo resursi ne alociraju u proces istraživanja i razvoja s ciljem inovacija u procesu proizvodnje i pružanja usluga. Ulaganje u istraživanje i razvoj na razini EU provodi se putem suradnje znanstvene i poslovne zajednice. Prethodno opisane mjere poticanja izvoza od strane EU ujedno predstavljaju temeljne čimbenike za unaprjeđenje konkurentnosti i izvoza u EU.⁹²

Europska unija unaprjeđuje konkurentnost i izvozni potencijal Republike Hrvatske iz razloga što teži ostvariti uravnoteženu razinu rasta i razvoja u različitim geografskim područjima EU kako bi se osnažila konkurentnost jedinstvenog tržišta Unije na globalnoj razini. Iz tog razloga, gospodarski, socijalni i teritorijalni razvoj se sufinancira besplatnim sredstvima iz strukturnih i investicijskih fondova.

Na temelju istraživanja se zaključuje kako Hrvatska ima značajne komparativne prednosti i izvozne potencijale, međutim dinamika rasta vrijednosti izvoza kao ni struktura izvoza nije zadovoljavajuća. Jedan od razloga za opisano stanje je svakako niska stopa iskorištenosti bespovratnih sredstava iz fondova EU. Naime, bespovratnim sredstvima EU sufinancira se razvoj infrastrukture, ulaganja u ljudske resurse, ulaganja u održivi razvoj, razvoj malog i srednjeg poduzetništva, revitalizaciju ruralnih područja te razvoj poljoprivrede, turizma i ribarstva. Sva navedena ulaganja stvaraju potporu u generiranju samoodrživog gospodarskog rasta i rasta izvoza u dugoročnom vremenskom razdoblju. Međutim, uslijed niske stope iskorištenosti sredstava iz fondova EU, Hrvatska nije u potpunosti iskoristila sve razvojne mogućnosti te stoga ne iznenađuje da ulazak u Europsku uniju nije imao značajan utjecaj na izvozna kretanja. Naime, Hrvatska ima prosječno najnižu stopu iskorištenosti EU fondova u odnosu na sve ostale zemlje članice EU.⁹³

Iz prepoznatih problema se izvode temeljne preporuke za unaprjeđenje izvoza putem povećanja stupnja iskorištenosti sredstava iz EU fondova. Uspješnost projektnog financiranja sredstvima iz EU fondova uvjetovana je prvenstveno znanjima, vještinama i sposobnostima ljudskih resursa u pogledu projektnog menadžmenta.

⁹² Usp. National reforme programme

⁹³ Usp. http://ec.europa.eu/regional_policy/en/

Projektne menadžment i poznavanje metodologije pisanja projektnih zahtjeva za EU fondove temeljni su elementi uspješne pripreme projekta. U fazi realizacije vrlo je važno poštovati zadani opseg, rokove izvedbe pojedinih projektnih aktivnosti i namjenski alocirati resurse kako ugovorena i isplaćena sredstva iz EU fondova ne bi trebala biti vraćena. Edukacija ljudskih resursa iz projektnog menadžmenta osnova je za povećanje stope iskorištenosti sredstava iz EU fondova. Drugi važan čimbenik je pravodobno osiguranje vlastitih ili bankarskih izvora financiranja. Naime, sredstvima EU fondova (s iznimkom Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj) se sufinancira projektne aktivnosti, ali je nositelj projekta dužan osigurati određeni udio u financiranju samostalno, što za pojedine potencijalne nositelje predstavlja zapreku u apliciranju za sredstva iz EU fondova.

Značajno ograničenje u istraživanju predstavljala je nemogućnost egzaktno procjene iskorištenosti sredstava iz EU fondova po pojedinim godinama s obzirom da su različiti službeni izvori raspolagali različitim podacima (Europska komisija i MVP) ili zastarjelim podacima (HGK). Razlog opisanom nesuglasju proizlazi iz činjenice da se sredstva koriste prema načelu +3, odnosno sredstva iz, primjerice, 2013. godine mogu se iskoristiti do 2016. te je stoga prisutna razlika u procjeni stope iskorištenosti sredstava. Iz tog razloga je korištena usporedna analiza prosječne stope iskorištenosti sredstava EU u RH i ostalim europskim zemljama.

Preporuka za daljnje istraživanje je provoditi longitudinalna istraživanja kojima će se mjeriti korelacija između stope iskorištenosti sredstava EU i rasta izvoznih kretanja te promjene u strukturi hrvatskog izvoza.⁹⁴

⁹⁴ 2016.

7. ZAKLJUČAK

Središnji pojam u gospodarstvu na mikro, mezo i makro razini postaje pojam konkurentske sposobnosti ili sposobnosti uspješnijeg tržišnog plasmana pojedinih poslovnih subjekata, industrijskih sektora ili nacionalnih ekonomija u cjelini u odnosu na konkurente. Važan aspekt ukupne konkurentske sposobnost je izvozna sposobnost.

Poslovno okruženje u uvjetima globalizacije i liberalizacije tržišta nameće potrebu za sustavnim ulaganjima u povećanje izvozne konkurentnosti nacionalnih ekonomija. Izvozna konkurentnost Republike Hrvatske nije sukladna izvoznim potencijalima nacionalne ekonomije što je posljedica strukturnih gospodarskih problema i negativnih utjecaja globalne gospodarske krize. Navedena tvrdnja rezultat je analize konkurentnosti hrvatskog gospodarstva temeljem različitih kriterija; BDP-a, GCI-a, WB-a i Porterovog dijamanta konkurentnosti.

Hrvatska je novopridružena članica Europske unije kojoj su na raspolaganju sredstva iz strukturnih i investicijskih fondova EU. Svrha sredstava iz fondova EU je osigurati realizaciju Kohezijske politike, odnosno konvergenciju prema gospodarskim uvjetima i stupnju socijalne pravde i sloboda u razvijenim zemljama EU. Sredstva su usmjerena ka unaprjeđenju konkurentnosti hrvatskog gospodarstva s ciljem snažnijeg položaja na jedinstvenom tržištu EU, ali i s ciljem osiguranja snažnijeg konkurentnog položaja EU na globalnoj razini. Konkurentnost i izvozni potencijal Republike Hrvatske ovisi o stabilnosti pravnog okvira, modernizaciji javne uprave, dostupnosti eksternih izvora financiranja, poticanju privlačne investicijske klime te osobito o sustavnom ulaganju u istraživanje i razvoj.

Postojanje statistički značajne veze između ulaska Hrvatske u Europsku uniju i kretanja izvoznih vrijednosti nije pronađena. Može se, dakle, zaključiti kako Hrvatska dosada nije uspjela uspješno realizirati prednosti četiriju sloboda EU. Jedan od razloga zbog kojih je došlo do takve situacije je vrlo niska stopa iskorištenosti sredstava iz strukturnih i investicijskih fondova Europske unije. Kako bi se unaprijedili izvozni potencijali RH, nužno je ulagati u edukaciju ljudskih resursa u pogledu projektnog menadžmenta i osigurati stabilnu bazu vlastitog ili eksternog (bankarskog) sufinanciranja projekata, budući da EU ne financira 100% projektnog iznosa, osim u sektoru poljoprivrede.

LITERATURA

1. Alexeev, M., Song, Y. (2013). Corruption and product market competition: An empirical investigation. *Journal of Development Economics*, 103, 154-166. <raspoloživo na: <http://www.ipc.umich.edu/working-papers/pdfs/ipc-103-alexeev-song-corruption-product-market-competition.pdf>>, [pristupljeno 27.05.2016.] {27}
2. Anca, H. D. (2012). Literature review of the evolution of competitiveness concept. *Annals of the University of Oradea, Economic Science Series*, 21(1), 41-46. <raspoloživo na: <http://www.academia.edu/download/30870917/1st-issue-July-2012.pdf#page=41>>, [pristupljeno 21.06.2016.] {4, 44}
3. Babić, Z. (2012). Aktivna politika tržišta rada: europski kontekst i hrvatska praksa. *Socijalna ekologija: časopis za ekološku misao i sociologijska istraživanja okoline*, 21(1), 31-52. <raspoloživo na: <http://hrcak.srce.hr/file/117566>>, [pristupljeno 24.04.2016.] {24}
4. Barca, F., McCann, P., Rodríguez-Pose, A. (2012). The case for regional development intervention: place-based versus place-neutral approaches. *Journal of regional science*, 52(1), 134-152. <raspoloživo na: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1467-9787.2011.00756.x/full>>, [pristupljeno 03.06.2016.] {29}
5. Basile, R., Castellani, D., Zanfei, A. (2008). Location choices of multinational firms in Europe: The role of EU cohesion policy. *Journal of International Economics*, 74(2), 328-340. <raspoloživo na: https://www.researchgate.net/profile/Roberto_Basile/publication/234046549_JIE_2008_-_Basile_Castellani_Zanfei/links/02bfe50e86b07e865d000000.pdf>, [pristupljeno 24.05.2016.] {30}
6. Bečić, M. (2014). Značaj obrazovanja na tržištu rada prema ekonomskoj teoriji. *Ekonomski misao i praksa*, (1), 213-232. <raspoloživo na: <http://hrcak.srce.hr/file/182465>>, [pristupljeno 04.06.2016.] {21}
7. Bejaković, P. (2004). Labor Force Competitiveness in Croatia: status and problems. *Institut za javne financije*. {4}
8. Bezić, H. (2008). Tehnološka politika i konkurentnost. Rijeka: Sveučilište u Rijeci, Ekonomski fakultet Rijeka, str. 42-53. {12,13}

9. Böhme, K., Doucet, P., Komornicki, T., Zaucha, J., Świątek, D. (2011). How to strengthen the territorial dimension of 'Europe 2020' and the EU Cohesion Policy. Report based on the Territorial Agenda, 2020. <raspoloživo na: http://www.exercicescorriges.com/i_138531.pdf>, [pristupljeno 30.05.2016.] {6}
10. Božić, I. (2015). Prirodni resursi i hrvatsko gospodarstvo. Pula: Fakultet ekonomike i turizma Dr. Mijo Mirković, <raspoloživo na: <https://zir.nsk.hr/islandora/object/unipu:263/datastream/PDF/download>>, [pristupljeno 02.06.2016.] {21}
11. Brnas, D. (2015). Politička i ekonomska okruženja kao kriminogeni potencijal za razvijanje organiziranog kriminala. JAHR-European Journal of Bioethics, 6(12), 353-366. <raspoloživo na: <http://hrcak.srce.hr/file/226487>>, [pristupljeno 26.05.2016.] {27}
12. Camagni, R., Capello, R. (2013). Regional innovation patterns and the EU regional policy reform: toward smart innovation policies. Growth and change, 44(2), 355-389. <raspoloživo na: http://www.ekf.vsb.cz/export/sites/ekf/projekty/cs/weby/esf-0116/databaze-prispevku/ersa_2012/ersa_2012_00188.pdf>, [pristupljeno 12.05.2016.] {33}
13. Cuadrado-Roura, J. R., Parellada, M. (2013). Regional convergence in the European Union: Facts, prospects and policies. Springer Science & Business Media, str. 19. <raspoloživo na: <http://www.aecr.org/images/ImatgesArticles/2007/14-Resena%20libros.pdf>>, [pristupljeno 03.06.2016.] {7}
14. Čudina, A., Lukinić Čardić, G., Sušić, G. (2012). Analiza relativnog položaja hrvatskog izvoza na tržištu Europske Unije. Ekonomski pregled, 63(5-6), 291-321. <raspoloživo na: <http://hrcak.srce.hr/file/126841>>, [pristupljeno 01.07.2016.] {39}
15. Doing business. <raspoloživo na: <http://www.doingbusiness.org/data/exploreeconomies/croatia/>>, [pristupljeno 19.06.2016.] {19}
16. Domac, J., Richards, K., Risović, S. (2005). Socio-economic drivers in implementing bioenergy projects. Biomass and Bioenergy, 28(2), 97-106. <raspoloživo na: http://www.abengoa-bioenergy.es/export/sites/abg_bioenergy/resources/pdf/anuncios/es/semana_5/fuente2.pdf>, [pristupljeno 20.06.2016.] {4}
17. Dragičević, M.(2012.) Konkurentnost – projekt za Hrvatsku. Uvod u konkurentnost. Zagreb: Školska knjiga. {7}

18. Dritsaki, C., Stiakakis, E. (2014). Foreign direct investments, exports, and economic growth in Croatia: A time series analysis. *Procedia Economics and Finance*, 14, 181-190. <raspoloživo na: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2212567114007011>>, [pristupljeno 23.06.2016.] {22}
19. Durlauf, S. N., Kourtellos, A., Minkin, A. (2001). The local Solow growth model. *European Economic Review*, 45(4), 928-940. <raspoloživo na: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.32.5152&rep=rep1&type=pdf>>, [pristupljeno 12.06.2016.] {5}
20. DZS.<raspoloživo na: <http://www.dzs.hr/Hrv/DBHomepages/Robna%20razmjena%20s%20inozemstvom/Robna%20razmjena%20s%20inozemstvom.htm>, [pristupljeno 01.07.2016.] {37, 38}
21. Đokić, I. (2014). Regional Development and Globalisation: Best Practices. *Privredna kretanja i ekonomska politika*, 23(2 (135)), 91-101. <raspoloživo na: <http://hrcak.srce.hr/file/198534>>, [pristupljeno 24.06.2016.] {24,45,46}
22. Eklund, J. E. (2013). Theories of investment: a theoretical review with empirical applications. In *Swedish Entrepreneurship Forum*. <raspoloživo na: http://entreprenorskapsforum.se/wp-content/uploads/2013/03/WP_22.pdf>, [pristupljeno 29.04.2016.] {26}
23. Europska komisija (2015). Izvješće za Hrvatsku 2015. s detaljnim preispitivanjem o sprječavanju i ispravljanju makroekonomskih neravnoteža. <raspoloživo na: http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2015/cr2015_croatia_hr.pdf>, [pristupljeno 27.06.2016.] {37,38}
24. F-test. <raspoloživo na: <http://struna.ihjj.hr/naziv/f-test/30879/>>, [pristupljeno 10.09.2016.] {41}
25. Fagerberg, J., Srholec, M., Knell, M. (2007). The competitiveness of nations: Why some countries prosper while others fall behind. *World development*, 35(10), 1595-1620. <raspoloživo na: <http://www.academia.edu/download/31205489/FagerbergSrholecKnellWD07.pdf>>, [pristupljeno 23.06.2016.] {8}
26. Girth, A. M., Hefetz, A., Johnston, J. M., Warner, M. E. (2012). Outsourcing public service delivery: Management responses in noncompetitive markets. *Public Administration Review*, 72(6), 887-900. <raspoloživo na: https://www.researchgate.net/profile/Amir_Hefetz/publication/260415126_Outsourci

- ng_Public_Service_Delivery_Management_Responses_in_Noncompetitive_Markets/links/553e04780cf29b5ee4bcf6cd.pdf>, [pristupljeno 29.05.2016.] {27}
27. Hallak, J. C. (2010). A product-quality view of the linder hypothesis. *The Review of Economics and Statistics*, 92(3), 453-466. <raspoloživo na: http://www.mitpressjournals.org/doi/pdfplus/10.1162/rest_a_00001>, [pristupljeno 26.06.2016.] {10}
28. HNB. Struktura robnog izvoza. <raspoloživo na: https://www.hnb.hr/documents/20182/497904/hn05052016_Vujcic_govor_Opatija.pdf/10b34d0e-a4a1-4b66-aa2b-d4f69dee547f>, [pristupljeno 12.09.2016.] {40}
29. Jurčić, L. (2010). Financijska kriza i fiskalna politika. *Ekonomski pregled*, 61(5-6), 317-334. <raspoloživo na: <http://hrcak.srce.hr/file/85872>>, [pristupljeno 19.06.2016.] {7}
30. Kamukama, N., Ahiauzu, A., Ntayi, J. M. (2011). Competitive advantage: mediator of intellectual capital and performance. *Journal of intellectual capital*, 12(1), 152-164. <raspoloživo na: https://www.researchgate.net/profile/Joseph_Ntayi/publication/242336264_Competitive_advantage_Mediator_of_intellectual_capital_and_performance/links/0c9605205d8c1cdc44000000.pdf>, [pristupljeno 11.06.2016.] {6}
31. Kesar, O., Ferjanić, D. (2010). Key aspects of managing successful wine tourism development in times of global economic crisis—a case of Croatia. *Acta turistica*, 22(1), 99-131. <raspoloživo na: <http://hrcak.srce.hr/file/105331>>, [pristupljeno 16.06.2016.] {23}
32. Kesner-Škreb, M. (2009). Regionalna politika Europske unije. *Financijska teorija i praksa*, 33(1), 103-105. <raspoloživo na: <http://hrcak.srce.hr/file/56881>>, [pristupljeno 28.05.2016.] {31}
33. Kiragu, S. M. (2014). Assessment of challenges facing insurance companies in building competitive advantage in Kenya: A survey of insurance firms. *International journal of social sciences and entrepreneurship*, 1(11), 467-490. <raspoloživo na: http://www.ijssse.org/articles/ijssse_v1_i11_467_490.pdf>, [pristupljeno 16.06.2016.] {5}
34. Koprić, I. (2010). Criterion for the evaluation of the rationality of the local and regional self-government territorial organization. *Riznica*, 5(12), 40-47. <raspoloživo na: http://bib.irb.hr/datoteka/554842.IK_teritorijalnaorganizacija.pdf>, [pristupljeno 24.06.2016.] {16}

35. Koprić, I. (2010). Prijedlozi za reformu lokalne i regionalne samouprave u Hrvatskoj. *Hrvatska i komparativna javna uprava*, 10(4), 941-958. <raspoloživo na: <http://hrcak.srce.hr/file/199574>>, [pristupljeno 29.05.2016.] {17}
36. Leko-Šimić, M. (2009). Međunarodna konkurentnost hrvatskog gospodarstva u okruženju tranzicijskih zemalja srednje i istočne Europe, 2009. <raspoloživo na: <http://oliver.efos.hr/nastavnici/mleko/clanci/int'lcompet99.doc>, 19.08.2013.>, [pristupljeno 12.06.2016.] {6}
37. Lovrinčević, Ž., Mikulić, D., Rajh, E. (2008). Usporedba metodologija mjerenja konkurentnosti nacionalnog gospodarstva i položaj Hrvatske. *Ekonomski pregled*, 59(11), 603-645. <raspoloživo na: https://www.researchgate.net/profile/Edo_Rajh/publication/27216767_USPOREDBA_METODOLOGIJA_MJERENJA_KONKURENTNOSTI_NACIONALNOG_GOSPODARSTVA_I_POLOZAJ_HRVATSKE/links/02e7>e530b12fcf1a18000000.pdf>,[pristupljeno 24.06.2016.] {8,44}
38. Marinac, A., Devčić, A., Raguž, V. (2014). Regional development of croatian within cohesion policy of the European Union in financial perspective 2014th to 2020th. In 4th International Conference "Vallis Aurea" Focus on: Regional & Innovation Development. <raspoloživo na: http://bib.irb.hr/datoteka/747764.Rad_4.me.konf._P_14-kon.docx> , [pristupljeno: 05.06.2016.] {36}
39. Marzinotto, B. (2011). A European fund for economic revival in crisis countries. Bruegel Policy Contribution. Brüssel. <raspoloživo na: http://bruegel.org/wp-content/uploads/imported/publications/PC_A_European_fund_for_economic_revival_in_crisis_countries_BM_03.pdf>, [pristupljeno 30.05.2016.] {34}
40. Ministarstvo poljoprivrede. Europski fond za pomorstvo i ribarstvo 2014.-2020. <raspoloživo na: <http://www.mps.hr/ribarstvo/default.aspx?id=427>>, [pristupljeno 04.06.2016.] {35}
41. Mohl, P. (2016). Empirical Evidence on the Macroeconomic Effects of EU Cohesion Policy. Springer Fachmedien Wiesbaden, str. 16. <raspoloživo na: https://books.google.hr/books?id=wPkgDAAAQBAJ&pg=PA1&lpg=PA1&dq=cohesion+policy+one+third+of+EU+budget&source=bl&ots=8yzdXLO3qt&sig=_JN8OoX6BRTDfpekZ9vIr1Mazk4&hl=en&sa=X&ved=0ahUKEwjNoYzIlt_NAhXM1xoKHQ02AhsQ6AEIVjAJ#v=onepage&q=cohesion%20policy%20one%20third%20of%20EU%20budget&f=false>, [pristupljeno 24.05.2016.] {28}

42. MVP. (2016). O hrvatskom izvozu. <raspoloživo na: <http://www.mvep.hr/hr/o-hrvatskom-izvozu/>>, [pristupljeno 02.07.2016.] {29}
43. Nacionalno vijeće za konkurentnost (2015.) <raspoloživo na: <http://www.konkurentnost.hr/Default.aspx?art=557&sec=36>>, [pristupljeno 08.06.2016.] {18}
44. National reforme programme, <raspoloživo na: http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2014/nrp2014_croatia_en.pdfhttp://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2014/nrp2014_croatia_en.pdf>, [pristupljeno 23.05.2016.] {25}
45. Peračković, K., Pokos, N. (2015). U starom društvu–Neki sociodemografski aspekti starenja u Hrvatskoj. Društvena istraživanja-Časopis za opća društvena pitanja, (1), 89-110. <raspoloživo na: <http://hrcak.srce.hr/file/204100>>, [pristupljeno 03.06.2016.] {21}
46. Perić Hadžić, A., Karačić, T. (2014). Restrukturiranje hrvatske brodogradnje u kontekstu pristupanja Europskoj Uniji. Pomorski zbornik, 47(1.), 121-132. <raspoloživo na: <http://hrcak.srce.hr/file/178132>>, [pristupljeno 17.06.2016.] {23}
47. Porter, M. E. (2000). Location, competition, and economic development: Local clusters in a global economy. Economic development quarterly, 14(1), 15-34. <raspoloživo na: https://www.researchgate.net/profile/Jane_Farmer/publication/12761451_Research_into_practice/links/0c96052ca17c41b163000000.pdf>, [pristupljeno: 26.06.2016.] {4,8}
48. Porter, M. E. (2004). Building the microeconomic foundations of prosperity: Findings from the business competitiveness index. World Competitiveness Report, 2005. <raspoloživo na: <http://courses.wcupa.edu/rbove/eco343/030compecon/general%20compar/030900compet3.pdf>>, [pristupljeno 25.06.2016.] {60}
49. Porter, M. E., Delgado, M., Ketels, C., Stern, S. (2008). Moving to a new global competitiveness index. The global competitiveness report, 2009, 43-63. <raspoloživo na: https://www.researchgate.net/profile/Christian_Ketels/publication/252899841_Moving_to_a_New_Global_Competitiveness_Index/links/02e7e529ee40410b3f000000.pdf>, [pristupljeno 22.06.2016.] {43}
50. Qureshi, Z., Diaz-Sanchez, J. L., Varoudakis, A. (2015). The post-crisis growth slowdown in emerging economies and the role of structural reforms. Global Journal

- of Emerging Market Economies, 7(2), 179-200. <raspoloživo na: http://cerdi.org/uploads/sfCmsNews/html/2847/Varoudakis_9_septembre_2014.pdf>, [pristupljeno 18.06.2016.] {29}
51. Rajsman, M., Petričević, N., Marjanović, V. (2013). Razvoj malog gospodarstva u Republici Hrvatskoj. Ekonomski Vjesnik/Econviews: Review of contemporary business, entrepreneurship and economic issues, 26(1), 250-262. <raspoloživo na: <http://hrcak.srce.hr/file/159509>>, [pristupljeno 17.05.2016.] {26}
52. Reiter, S. (2015). Uloga ribarstva u upravljanju hrvatskim obalnim područjem. Naše more, Znanstveno-stručni časopis za more i pomorstvo, 62(4 Supplement), 127-133. <raspoloživo na: <http://hrcak.srce.hr/file/220714>>, [pristupljeno 02.06.2016.] {35}
53. Rugman, A. M., Oh, C. H., Lim, D. S. (2012). The regional and global competitiveness of multinational firms. Journal of the Academy of Marketing Science, 40(2), 218-235. <raspoloživo na: http://www.henley.ac.uk/web/FILES/international-business-and-strategy/2012_-_JAMS_-_Rugman_et_al_-_The_regional_and_global_competitiveness_of_multinational_firms.pdf>, [pristupljeno 24.06.2016.] {10}
54. Saboniene, A. (2015). Lithuanian export competitiveness: comparison with other Baltic States. Engineering Economics, 62(2). <raspoloživo na: <http://158.129.0.15/index.php/EE/article/viewFile/11617/6300>>, [pristupljeno 16.06.2016.] {13}
55. Strand, R., Freeman, R. E. (2015). Scandinavian cooperative advantage: The theory and practice of stakeholder engagement in Scandinavia. Journal of business ethics, 127(1), 65-85. <raspoloživo na: http://www.academia.edu/download/32824154/2013_JBE-_Scandinavian_Cooperative_Advantage_by_Strand__Freeman_with_Erratum.pdf>, [pristupljeno 13.06.2016.] {17}
56. Strukturni i investicijski fondovi. <raspoloživo na: http://www.uniri.hr/index.php?option=com_content&id=218&Itemid=151&lang=hr>, [pristupljeno 02.06.2016.] {32,33}
57. Širola, D., Iskra, V. (2014). Analiza sustava poticanja poduzetništva na europskoj, hrvatskoj i lokalnoj razini. Zbornik Veleučilišta u Rijeci, 2(1), 139-162. <raspoloživo na: <http://hrcak.srce.hr/file/190379>>, [pristupljeno 23.06.2016.] {22}

58. Tomić, C. H., Pleše, B. (2013). Skilled mobility as a challenge for Croatian diaspora and migration policies. *Skilled migration and development practices*, 80. <raspoloživo na: <http://infoscience.epfl.ch/record/198498/files/SkilledMigrationDevelopements-2014.pdf#page=81>>, [pristupljeno: 26.06.2016.] {22,46}
59. Trubek, D. M., Trubek, L. G. (2015). Hard and Soft Law in the Construction of Social Europe: the Role of the Open Method of Co-ordination. *European Law Journal*, 11(3), 343-364. <raspoloživo na: <http://www.law.wisc.edu/ils/wisgar/hardandsoftlaw.pdf>>, [pristupljeno 26.05.2016.] {31}
60. Tvrdon, M. (2012). Cohesion policy, convergence and regional disparities: The case of the European Union. *WSEAS transactions on business and economics*, 9(2), 89-99. <raspoloživo na: <http://www.wseas.us/e-library/transactions/economics/2012/53-827.pdf>>, [pristupljeno 04.06.2016.] {29}
61. van Wyk, J. (2010). Double diamonds, real diamonds: Botswana's national competitiveness. *Academy of Marketing Studies Journal*, 14(2), 55. <raspoloživo na: <http://www.alliedacademies.org/articles/amsjvol14no2-2010.pdf#page=61>>, [pristupljeno 25.06.2016.] {10}
62. Vedriš, M. (2012). Croatia on the threshold of the European Union: A challenge or a problem competitiveness or how to be better. *Ekonomika preduzeća*, 60(5-6), 248-260. <raspoloživo na: <http://scindeks-clanci.ceon.rs/data/pdf/0353-443X/2012/0353-443X1206248V.pdf>>, [pristupljeno 09.06.2016.] {18}
63. Viškovi, A., Franki, V. (2015). Status of croatia's energy sector framework. Progress, potential, challenges, and recommendations. *Thermal science*, 19(3), 751-770. <raspoloživo na: <http://thermalscience.vinca.rs/pdfs/papers-2015/TSCI141208073V.pdf>>, [pristupljeno 10.06.2016.] {18}
64. Vukasović, M. (2015). Implementacija NCTS sustava u carinski sustav Republike Hrvatske. Zagreb: Fakultet prometnih znanosti, str. 32. <raspoloživo na: <https://zir.nsk.hr/islandora/object/fpz:116/datastream/PDF/download>>, [pristupljeno 17.06.2016.] {20}
65. World bank group – doing business. <raspoloživo na: <http://www.doingbusiness.org/rankings>>, [pristupljeno 25.06.2016.] {13}
66. Zakon o financijskom poslovanju i predstečajnoj nagodbi, Narodne novine br. 108/12, 144/12, 81/13. i 112/13. {25}

POPIS TABLICA

	Str.
Tablica 1. BDP kao pokazatelj konkurentnosti hrvatskog gospodarstva	14
Tablica 2. Stopa kretanja BDP-a u RH u usporedbi s ostalim tranzicijskim zemljama od 2009. do 2014. godine	15
Tablica 3. BDP per capita u RH i drugim tranzicijskim zemljama 2012. i 2013. godine (u %)	16
Tablica 4. Analiza lakoće poslovanja u Republici Hrvatskoj 2015. i 2016. godine (WB indeks Svjetske banke)	19
Tablica 5. Klasifikacija europskih strukturnih i investicijskih fondova	30
Tablica 6. Kvantitativni pokazatelji vrijednosti izvoza u RH od 2001. do 2012. godine	37
Tablica 7. Kvantitativni pokazatelji vrijednosti izvoza u RH od 2013. do 2015. godine	38
Tablica 8. Rezultati T-testa	41
Tablica 9. Stopa iskorištenosti sredstava iz EU fondova u pojedinim europskim zemljama – apsorpcijska stopa	42

POPIS GRAFIKONA

	Str.
Grafikon 1. Indeks globalne konkurentnosti hrvatskog gospodarstva od 2006.-2015. godine	17
Grafikon 2. Struktura hrvatskog izvoza prema vrsti robe	39
Grafikon 3. Struktura hrvatskog izvoza prema zemljama uvoznicama 2012. godine	40

POPIS SLIKA

	Str.
Slika 1. Porterov dijamant konkurentnosti	9
Slika 2. Mjere i aktivnosti vezane uz poticanje konkurentnosti i jačanje izvoznog potencijala Republike Hrvatske	25

The Impact of Croatian Accession to the European Union on Exports

Summary

Export is an important component in the overall economic growth and the realization of competitive advantages and for this reason the research deals with the impact of Croatian accession to the European Union on export. As Croatia has entered the single market of EU member states, it has been assumed that it affected the export rates in Croatia. However, the F-test has not been proven statistically significant relationship between the Croatian accession into the EU and the value of exports. The research proved that the Croatian export trends were not statistically significantly increased after joining the EU because Croatia has not effectively used the possibility of co-financing through grants from EU funds. Grants are focused on economic recovery and development of competitiveness and stimulate exports. Croatia is on the last place in comparison with other EU member states measured by utilization rate of EU funds. The recommendation is to systematically strengthen resource foundation for a more efficient use of allocated funds from the EU, and this applies particularly to the education of human resources and a more efficient allocation of financial resources needed for Croatia's own share in the financing of EU projects.

Keywords: export competitiveness, the EU, Croatia, EU funds